

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Život osob bez přístřeší očima Policie ČR

Bakalářská práce

Studijní program: **SOCIÁLNÍ PRÁCE**

Autor: Michaela Korandová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Alena Hricová Ph.D.

České Budějovice 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem „*Život osob bez přístřeší očima Policie ČR*“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 29. 4. 2022

.....

Michaela Korandová

Poděkování

V první řadě bych ráda poděkovala doc. PhDr. Bc. Aleně Hricové, Ph.D. za odborné vedení práce, trpělivost a čas, cenné rady a ochotu při spolupráci. Poděkování také patří všem policistům za poskytnutí informací, které byly potřebné k realizaci vlastního výzkumu. Dále bych chtěla poděkovat rodině za podporu v průběhu celého studia.

Život osob bez přístřeší očima Policie ČR

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá životem osob bez přístřeší očima Policie ČR. Cílem práce je analyzovat pohled Policie ČR na životní styl osob bez přístřeší a jejich chování na veřejných prostranstvích.

V teoretické části práce jsem prostřednictvím odborné literatury definovala základní pojmy, které jsou nezbytné pro tuto problematiku. Dále jsou popsány příčiny, formy a sociálně patologické jevy, které jsou spojené s bezdomovectvím. V neposlední řadě je zde uveden vztah PČR s osobami bez přístřeší.

Praktická část byla zpracována pomocí kvalitativního výzkumu, pomocí techniky polostrukturovaného rozhovoru, který jsem uskutečnila s policisty, kteří vykonávají práci na obvodním oddělení či na oddělení hlídkové služby v Jihočeském kraji. Rozhovory byly následně vyhodnoceny pomocí metody otevřeného kódování.

Na základě zjištěných výsledků výzkumu lze říci, že pohled PČR na osoby bez přístřeší a jejich životní styl, je spíše pesimistický. Avšak ukázalo se, že ne každý z policistů to tak vždycky měl. Jejich názor významně ovlivnila práce, ve které s těmito osobami začali přicházet do kontaktu mnohem častěji než před výkonem služby u PČR.

Tato bakalářská práce může být přínosná nejen pro pořádkovou policii a její oddělení, ale také pro strážníky městské policie. Může sloužit jako informační materiál, ale také jako návrh ke školení o bezdomovectví jako sociálně patologickém jevu.

Klíčová slova

bezdomovectví; Policie ČR; příčiny a forma bezdomovectví; trestná činnost; patologické jevy

The life of homeless people through the eyes of the Police of the Czech Republic.

Abstrac

This bachelor thesis deals with the life of homeless people through the eyes of the Police of the Czech Republic. The aim of the thesis is to analyse the view of the Police of the Czech Republic on the lifestyle of homeless people and their behaviour in public spaces.

In the theoretical part of the thesis, I defined the basic concepts that are necessary for this issue through the literature. Furthermore, the causes, forms and social pathological phenomena that are associated with homelessness are described. Last but not least, the relationship between the PČR and homeless persons is presented.

The practical part was prepared by conducting qualitative research, using the technique of semi-structured interviews, which I conducted with police officers who work at the district department or patrol service department in the South Bohemia Region. The interviews were then evaluated using an open coding method.

On the basis of the research results, it can be said that the view of the Police Department on homeless persons and their lifestyle is rather negative. However, it turned out that not all of the police officers always had this view. Their opinion was significantly influenced by their work, in which they started to come into contact with these persons much more often than before their service with the PČR.

This bachelor thesis can be beneficial not only for the riot police and its departments, but also for city police officers. It can serve as an information material, but also as a proposal for training on homelessness as a socially pathological phenomenon.

Key words

homelessness; Police of the Czech Republic; causes and forms of homelessness; criminal activity; pathological phenomenon

Obsah

Úvod	8
1 Teoretická část práce	9
1.1 Vymezení základních pojmů bezdomovectví, osoby bez přístřeší a Policie ČR	9
1.2 Historie a současnost bezdomovectví v ČR	10
1.3 Příčiny vzniku bezdomovectví	11
1.3.1 Atributy situační	12
1.3.2 Atributy dispoziční	13
1.4 Formy bezdomovectví	14
1.4.1 Zjevné bezdomovectví	14
1.4.2 Potenciální bezdomovectví	14
1.4.3 Skryté bezdomovectví	15
1.5 Předsudky a stereotypy k osobám bez přístřeší	15
1.6 Specifické znaky a charakteristika osob bez přístřeší	17
1.6.1 Oblečení	17
1.6.2 Vzdělávání	18
1.6.3 Zdroje obživy	18
1.6.4 Chod běžného dne a trávení volného času	19
1.7 Sociálně patologické jevy spojené s bezdomovectvím	20
1.7.1 Osoby bez přístřeší jako oběti	21
1.7.2 Závislost na alkoholu a dalších návykových látkách	22
1.7.3 Osoby bez přístřeší jako pachatelé trestné činnosti	23
1.7.4 Zdravotní rizika způsobená životem bez domova	23
1.8 Vztah Policie s osobami bez přístřeší	26
1.9 Sociální zařízení pomáhající osobám bez přístřeší	26
1.9.1 Azylové domy	27
1.9.2 Noclehárny	28
1.9.3 Domy „na půl cesty“	28
2 Výzkumná část práce	29
2.1 Cíl práce	29
2.2 Výzkumné otázky	29
3 Metodika	30
3.1 Metody výzkumu a techniky sběru dat	30

3.2	Výzkumný soubor	30
3.3	Realizace výzkumu	31
3.4	Analýza dat.....	31
3.5	Etika výzkumu	31
4	Výsledky	32
4.1	Kategorie č. 1 – Postoj Policie ČR.....	33
4.2	Kategorie č. 2 - Negativita	35
4.3	Kategorie č. 3 - Trestná a přestupková činnost.....	37
4.4	Kategorie č. 4 – Změna	39
4.5	Kategorie č. 5 - Praktické zkušenosti	41
5	Diskuse.....	43
6	Závěr.....	47
	Seznam použitých zdrojů a literatury	49
	Přílohy	53
	Seznam použitých zkratek:	55

Úvod

Fenomén dnešní doby, bezdomovectví, patří stále mezi aktuální téma, se kterým se můžeme v běžném životě setkat velmi často. V lidech tento společenský jev vzbuzuje mnoho emocí, ať už se jedná o kritický pohled, kdy lidé pociťují nejistotu, strach či rozčilení. Nebo naopak mohou lidé pociťovat vůči osobám bez přístřeší lítost a soucit. V České republice se tento fenomén začal objevovat po roce 1989, kdy došlo k pádu komunistického režimu a změně politického systému. Přibývá osob, které se dostávají do těžké životní situace, ztrácí sociální kontakt, ztrácí životní jistoty a dochází k jejich sociálnímu vyloučení.

Toto téma jsem si vybrala z důvodu mého vlastního zájmu o danou problematiku. Během studia na vysoké škole, jsem měla možnost se zúčastnit přes sociální podnik Pragulic prohlídky Prahy s osobou bez přístřeší. Tento pán nám vyprávěl upřímně svůj příběh a vzal nás na místo, kde on sám přespává, kde si přivydělává a kde pobývají lidé, jako je on. Pán byl velmi vstřícný a ochotný, a tím změnil můj názor na tyto osoby. Jelikož vnímám, že ne každý má stejnou povahu, jako tento pán, zajímal mě pohled z druhé strany, a to právě Policie ČR.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části, a to teoretickou a výzkumnou část. V teoretické části se zabývám historií a současností fenoménu bezdomovectví, definuji pojem bezdomovectví, osoby bez přístřeší a Policie ČR. Zabývám se druhy příčin, důsledků a forem bezdomovectví. Dále přibližuji specifické znaky a charakteristiku osob bez přístřeší. Důraz je kladen na sociálně patologické jevy, které mnohdy vedou k zásahu Policie, na základě toho popisují vztah mezi osobami bez přístřeší a Policií. V neposlední řadě uvádím organizace, které těmto osobám bez domova pomáhají.

Výzkumná část práce je zaměřena na postoje a názory policistů na osoby bez přístřeší a jejich styl života. Obsahuje výsledky rozhovorů s policisty, které ukazují, jaké názory mají na tyto osoby a jak se v průběhu praxe měnily, jaké trestné činnosti se osoby bez přístřeší dopouštějí, jaká jsou negativa života na ulici a jaké změny jsou potřeba k tomu, aby se tyto osoby vrátily zpět do běžného života.

1 Teoretická část práce

1.1 Vymezení základních pojmů bezdomovectví, osoby bez přístřeší a Policie ČR

Bezdomovectví

Nejčastější definicí pojmu bezdomovectví je absence domova, kdy člověk ztrácí své vlastní a trvalé teritorium. To zapříčiňuje nestabilitu vztahů s blízkými lidmi, ztrátu jistoty, bezpečí, které domov vytváří. Domov je pro každého jedince důležitým aspektem života. Přináší jedinci pocit bezvýhradného přijetí, sounáležitost, oporu a důvěru. Bezdomovectví představuje jednu z možností extrémního vyloučení ze společnosti, kdy jsou tito lidé odsouzeni až na samý okraj společnosti a přicházejí o hodnotový a normativní systém této společnosti (Vágnerová et al., 2018). Majoritní společnost považuje bezdomovectví jako patologický jev, který je brán jako odchylka od normy (Marek et al., 2012).

Bezdomovectví je také považováno jako syndrom komplexního sociálního selhání, kdy jedinec není schopen zvládat a přijímat běžné společenské nároky a požadavky. Jedinec nepřichází jen o domov, ale vzniká u něj sociální vyloučení. Vyloučení ze společnosti se u jedince projeví v mnoha oblastech života. Může sem patřit ztráta profesní pozice, která představuje finanční samostatnost nebo ztráta rodinných či sociálních vztahů. Nebo také ztráta sociální, kulturní či prostorová (Vágnerová et al., 2013).

Osoby bez přístřeší

Kdo je vlastně osoba bez přístřeší? Přesnou definice nelze určit. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách neobsahuje popis těchto osob. Právní terminologie definuje tento pojem jako osoby bez státní příslušnosti a domovského práva. Tedy osoby, které nejsou občany žádného státu (Marek et al., 2012). Jedná se o osoby, kterou nejsou schopny si vlastní silou získat nebo udržet obydlí kvůli nedostatku finančních prostředků nebo jiných sociálních bariér (Formánek et al., 2020).

Nejen v České republice má populace negativní postoj k těmto osobám. Tento postoj je podpořen přesvědčením, že osoby žijící na ulici si za svou situaci, ve které se aktuálně nacházejí, mohou v určité míře sami (Kliment a Dočekal, 2016). V České republice nemá odborný pojem osoby bez přístřeší právní vymezení. Často užívaný termín je osoba v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení, společensky nepřizpůsobivá

osoba, osoba nacházející se v sociální nouzi či synonymum bezdomovec, které je často pro tyto osoby ponižující a urážející (Marek et al., 2012). Podle Bartáka (2011) tyto osoby mezi sebou preferují spíše výrazové oslovení jako „bezinky, bezáci, děti ulice či tuláci“.

Každý občan má podle zákona České republiky možnost využívat norem a zákonů pro zlepšení své současné životní situace. Pro osoby bez přístřeší je důležitý Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Zákon zahrnuje různé druhy služeb, jako je sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence (Kubala, 2015).

Policie ČR

Policie ČR je nejpočetnějším bezpečnostním sborem České republiky. Představuje složitý organismus, kde jeho celková funkčnost se odvíjí od každého jednotlivého článku. Policie ČR má za úkol ochraňovat zdraví, život, majetek a bezpečnost obyvatel naší země. Mezi její činnosti můžeme zařadit ochranu veřejného pořádku, zajišťování bezpečnosti silničního provozu, odhalování nelegální migrace nebo ochranu ústavních činitelů. Nalezneme zde nejen řadové policisty, ale i letce, psovody, potápěče, pyrotechniky, odstřelovače nebo znalce v různých oborech kriminalistiky. Tisíce policistů se dennodenně řídí heslem „Pomáhat a chránit“ (Policie České republiky, 2017).

1.2 Historie a současnost bezdomovectví v ČR

První znaky bezdomovectví nalezneme již ve starověku. Mezi tyto znaky se dalo považovat vyloučení z komunity, které bylo bráno jako trest. Jedinec nebyl v důsledku trestu nikde přijat a byl všude cizincem. Trest vyhnání nalezneme už v bibli, konkrétně v příběhu o Kainovi (Marek et al., 2012). Příběh pojednává o bratřích Abelovi a starším bratru Kainovi. Tito dva bratři byli syny Adama a Evy. Příčina vzniku sporu mezi bratry byla oběť určená Hospodinovi. Každý z bratrů donesl Hospodinovi oběť. Kain přinesl plody země, kdežto Abel přinesl prvorozené ovce ze svého stáda. Hospodin si proto oblíbil Abela, což rozčílilo staršího bratra a ten následně zabil Abela. Za vraždu svého bratra byl vyhnán a stal se z něj tulák (Bible, 2014).

Bezdomovectví, jak jej známe v dnešní době, se objevilo na evropském kontinentě ve druhé polovině 19. století vlivem průmyslové revoluce. Začala se objevovat urbanizace, tzn. migrace venkovského obyvatelstva do měst. Urbanizace měla za následek zvýšenou koncentraci chudinského obyvatelstva ve městech a výskyt bezdomovectví. Stát začal

přebírat péči o osoby bez přístřeší, kdežto doposud to byly organizace a církevní řády (Marek et al., 2012).

Po roce 1948 dochází ke snahám rozlišovat, kdo státní pomoc doopravdy potřebuje a kdo ji pouze zneužívá. Téma bezdomovectví se stalo tabuizované, a to z důvodu, že vláda nedokázala připustit existenci chudoby. Režim přikazoval povinnost pracovat a každý občan se musel zdržovat na území obce, kde pobýval. Každý, kdo nepracoval, byl podle zákona potrestán za příživnictví (Marek et al., 2012). Kliment a Dočekal (2016) ve své publikaci uvádí, že ke zlomu došlo v roce 1989 po pádu totalitního režimu. Začalo docházet k výrazným strukturálním změnám, především na trhu s byty a na trhu práce. Zvyšoval se tlak na flexibilitu pracovní síly, a v důsledku toho začali z trhu vypadávat jedinci, kteří odmítali pracovat nebo byli nekonkurenceschopní. Došlo také ke změnám ve stavebnictví a těžkém průmyslu, což pro některé jedince znamenalo ztrátu práce v krachující továrně a ztrátu bydlení v podnikových ubytovnách. Mnoho osob se proto ocitlo zcela bez rodinného zázemí a bez prostředků, díky kterým si mohli obstarat nové bydlení. Část těchto osob proto skončila „na ulici“ (Kliment a Dočekal, 2016).

V Československu začaly vznikat a obnovovat svoji funkci charitativní organizace, které byly zaměřené na pomoc osobám bez přístřeší (např. Armáda spásy, Naděje). Tyto organizace v následujících letech rozšiřovaly síť svých poboček a služeb. Od roku 1990 se bezdomovectví, jakožto sociální problém, začal rozrůstat a objevovat především ve velkých městech (Vágnerová et al., 2013).

1.3 Příčiny vzniku bezdomovectví

Vágnerová et al. (2018) uvádí, že příčiny propadu na ulici mohou být různé a rozmanité. Propad může postupovat v několika fázích nebo se mohou objevit spouštěče, které mu bezprostředně předcházejí. Průběh situace u jedince mívá podobu dominového efektu. Tento efekt znamená, že jeden problém vyvolá další, a tím pádem se pro jedince daná situace může jevit jako obtížně zvládnutelná. V období, kdy problémy narůstají, by těmto osobám mohl pomoci někdo z rodiny či blízkého okolí. Ovšem vztahy těchto osob s blízkými lidmi bývají často narušeny v důsledku jejich mnohdy nepřijatelného chování. Rodina či přátelé nebývají proto ochotni svým problematickým příbuzným pomáhat, mnohokrát ani o pomoc tyto lidé nestojí (Vágnerová et al., 2018). Příčiny problému

mnohdy plynou z životního příběhu jedince, který také ovlivňuje jeho rozhodování (Lužný et al., 2013).

Příčiny vzniku bezdomovectví můžeme rozdělit do dvou velkých skupin. Do první skupiny řadíme atributy situační (vnější) a do druhé skupiny řadíme atributy dispoziční (vnitřní). U první skupiny se jedná o příčiny, které jsou způsobené zvenčí, tudíž je člověk nemůže ovlivnit vlastní vůlí. Můžeme sem zařadit například trh práce, nemoci nebo zabezpečení stáří. Do druhé skupiny řadíme věci, které může jedinec sám ovlivnit. Mnohdy se jedná o příčiny materiálního rázu (ztráta zaměstnání), osobní (psychické či fyzické problémy) nebo vztahové (zánik vztahu) (Marek et al., 2012).

1.3.1 Atributy situační

Jedna z hlavních příčin vzniku bezdomovectví je ztráta zaměstnání a následná nezaměstnanost. Následkem ztráty zaměstnání přichází i ztráta bydlení, k níž může docházet v různém pořadí. Výpověď v práci lze dostat z jakéhokoliv důvodu, ať už se jedná o kázeňský přestupek, z organizačních nebo ze zdravotních důvodů. Osoby se zhoršeným zdravotním stavem, který jim neumožňuje pracovat, jsou ohroženi ztrátou bydlení více, pokud žijí samy a nemají nikoho, kdo by jim s finanční situací pomohl (Vágnerová et al., 2018). Osoby, které skončí na ulici, byly v minulosti nespokojeny se svým zaměstnáním a v kariérní oblasti se nikam neposouvaly. Druh práce, který vykonávaly, byl pro ně příliš obtížný a nestačily pracovnímu tempu a nasazení (Vágnerová et al., 2013).

Ztráta zaměstnání vyvolává v lidech negativní pocity a člověk začíná o svých schopnostech a dovednostech pochybovat. Projevuje se u něj ztráta sebeúcty a důvěry v sebe sama. Nedostatek financí, které jsou spojeny s komplikacemi při shánění nového zaměstnání, vedou mnohdy k negativním změnám v osobnosti daného člověka a ke změně jeho životního stylu (Magistrát města České Budějovice, 2018). Dlouhodobá nezaměstnanost představuje ústřední ukazatel ze sociálního úhlu pohledu a týká se osob, které nejsou zaměstnány více jak 1 rok. Jedná se o pomyslnou hranici, kdy jedinec ztrácí získanou kvalifikaci, dovednosti a pracovní návyky (Novák, 2012).

Do vnějších faktorů patří také pobyt v ústavním zařízení. Ústavní zařízení opouštějí osoby, které dovršily věku 18 let. Osoba, která opouští toto zařízení, se považuje jako

způsobilá a měla by být připravená na běžný reálný život. Ne vždy připravenost odpovídá nárokům a požadavkům společenského života (Fischer a Škoda, 2014).

1.3.2 Atributy dispoziční

Kliment a Dočekal (2016) ve své publikaci uvádí, že do vnitřních atributů vzniku bezdomovectví můžeme zařadit faktory, které souvisí se vztahovými, materiálními a osobními předpoklady. Vztahovými faktory se rozumí změny v rámci rodinného systému, ať už se jedná o zánik manželství nebo dochází ke změně neproblémového faktoru na problémový. Můžeme sem zařadit jak nukleární, tak i rozšířené rodiny (Kliment a Dočekal, 2016).

Rodina by měla představovat základní stavební kámen a oporu společnosti, v dnešní době však převažují neúplné rodiny. Odchod od rodiny může mít mnoho důvodů. Především se jedná o nakumulování problémů. U mužů to primárně bývá nadměrná konzumace alkoholu a neochota ji omezit. U žen je častou příčinou násilné chování partnera. Ženy jsou ohrožovány domácím násilím v jakémkoliv věku. Mohou být jak fyzicky, tak i psychicky týrány, a z toho důvodu jim odchod z domova přináší větší pocit bezpečí (Vágnerová et al., 2018).

Mezi hlavní příčiny vzniku bezdomovectví můžeme také zařadit nadměrnou konzumaci alkoholu a jiných psychoaktivních látek. Jedinec, který je závislý na alkoholu, přestane projevovat zájem o své koníčky, zájmy a přátele. Dochází k sociální izolaci jedince, ze které si nedokáže pomoci. Závislost tudíž lze brát jako příčinu, ale také jako doprovodný jev u osob bez přístřeší (Marek et al., 2012). Závislost na alkoholu hraje u těchto osob významnou roli. Konzumace alkoholu na veřejných prostranstvích udržuje jedince ve stavu sociální exkluze, na druhou stranu díky konzumaci alkoholu žije jedinec daným okamžikem a lépe snáší podmínky vlastního života (Kliment a Dočekal, 2016). Ovšem ne každý jedinec, kterého postihlo bezdomovectví, alkoholu holduje (Marek et al., 2012).

Mezi další příčiny můžeme zařadit patologické hráčství, které se vyznačuje touhou po více penězích. Závislá osoba hraje například na automatech, sází si na různá sportovní

utkáni a projevují se u ní potíže ve finanční, sociální a mezilidské oblasti (Fischer a Škoda, 2014).

1.4 Formy bezdomovectví

Ministerstvo práce a sociálních věcí (2015) ve svém sborníku uvádí rozdělení bezdomovectví do skupin:

- Podle vnímání bezdomovectví veřejností – skryté, zjevné, potencionální
- Podle doby trvání – krátkodobé, střednědobé, dlouhodobé ale i vícegenerační nebo epizodické
- Podle příčin vzniku bezdomovectví – materiální, institucionální, vztahové
- Podle geografického původu – místní, vnitrostátní, občané EU a ostatní cizinci
- Podle osobních charakteristik – věk, pohlaví, zdravotní stav, národnost aj.
- Podle aktuální životní situace – ETHOS

Ve své práci se zaměřím na základní dělení, podle toho, jak bezdomovectví vnímá veřejnost a podle aktuální životní situace – ETHOS.

1.4.1 Zjevné bezdomovectví

Do této skupiny patří lidé, kteří přespávají na veřejných místech, v nezákonně obsazených domech či na nezákonně obsazených pozemcích. Tyto osoby vyhledávají na přespání spíše skrytá místa, kde by mohly přespát. Jedná se o kanály, místa pod mostem, odstavené vagóny nebo dokonce jeskyně (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015).

1.4.2 Potenciální bezdomovectví

Potenciální bezdomovectví se týká osob, které žijí v nejistém bydlení (u rodiny, u přátel nebo bez právního nároku na současné bydlení) nebo osoby, které jsou ohrožené vystěhováním (ztráta vlastnictví z bytu či výpověď z bytu) (FEANTSA, 2016).

1.4.3 Skryté bezdomovectví

Do této skupiny řadíme osoby, které nemají svůj vlastní domov, ale vyhledávají legální či nelegální ubytování. Můžeme sem zařadit noclehárny, veřejné ubytovny nebo také azylové domy. Často tyto osoby opustily nějakou instituci, především věznici, dětský domov nebo zdravotnické zařízení. Po opuštění těchto zařízení, se nemají mnohdy kam vrátit. Skryté bezdomovectví může představovat přechodnou fázi přesunu z ulice do společnosti, nebo naopak (Vágnerová et al., 2018).

Typologie ETHOS

Typologie ETHOS považuje bezdomovectví jako dynamický proces a měnící se životní situaci. Vychází převážně z kategorizace podle aktuální životní situace. Zařazení osoby do dané kategorie není trvalé, ale mění se na základě změny životní situace. Tato typologie je značně universální. Lze ji využít k sestavování statistik, k měření bezdomovství, k porovnávání údajů z celé Evropské unie. Je obecně akceptována odbornou veřejností nejen na území Evropy, ale má své pozitivní ohlasy také v zámorí (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015).

FEANTSA, Evropská federace národních organizací pracujících s bezdomovci, vypracovala typologii bezdomovectví, která se nazývá ETHOS. Tato typologie chápe domov ve třech rovinách a jejich absence může vést až ke vzniku bezdomovectví. Roviny se týkají fyzické oblasti, sociální oblasti a právní oblasti (FEANTSA, 2016). Fyzická oblast představuje slušné obydlí, které je způsobilé k naplňování potřeb určité osoby a její rodiny. Do sociální oblasti řadíme mít možnost soukromí, ale zároveň si udržovat společenské vztahy. Právní oblast zahrnuje vlastnictví, jistotu a právní důvody užívání daného prostoru (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015).

1.5 Předsudky a stereotypy k osobám bez přístřeší

Předsudky k osobám bez přístřeší se mohou u každého jedince výrazně lišit. Kosek (2011) ve své publikaci uvádí definici předsudků podle amerického psychologa Gordona Willarda Allporta, který říká: „*Předsudek je odmítavý až nepřátelský postoj vůči člověku,*

který patří do určité skupiny, jen proto, že do této skupiny patří, a má se tudíž za to, že má nežádoucí vlastnosti připisované této skupině.“ (Kosek, 2011).

Předsudek můžeme také definovat jako předem zformovaný a zafixovaný postoj k nějakému objektu, ať už mluvíme o osobách, skupinách, národu nebo o problému. Projevuje se bez ohledu na individualitu nebo povahu daného objektu a výrazně převládá emoční složka. U fanatika je lhostejné, co daný objekt dělá či nedělá, fanatik mu bude tak jako tak nadávat. Osoba, která má předsudky, nezvažuje jiné alternativní vysvětlení, ani v případě, kdy dostává posouzení názoru od druhých. Tato osoba přijímá pouze informace, které jsou shodné s jeho předsudky. Pokud má někdo předsudek o osobách bez přístřeší a shoduje se s předsudky této osoby, tak se této osobě tímto potvrzuje správnost jejího postoje a názoru (Holá et al., 2012). Populace si přirozeně vytváří předsudky i vůči osobám bez přístřeší. Většina lidí má jen ojedinělý kontakt s těmito osobami, a i přesto předpokládají u těchto osob celou řadu charakteristik. Na základě těchto občasných kontaktů nemohli získat znalost, a proto nejsou jejich stereotypní předpoklady zakládány na empirických zkušenostech (Shier et al., 2011).

Holá et al. (2012) uvádí vývojové fáze předsudků, které v roce 1954 ve svém díle *Podstata předsudků* zformuloval Gordon W. Allport.

- 1) Očerňování – nepřátelské pomluvy a řeči
- 2) Izolace – přerušování kontaktů, udržování odstupů od určitých etnických skupin
- 3) Diskriminace – kroky směřující k vyloučení ze společnosti určité skupiny
- 4) Tělesné napadení, fyzický útok – násilí na osobách určitých etnických skupin
- 5) Vyhlazování – cílem je zničit celou skupinu

Kliment a Dočekal (2016) říkají, že předsudky a postoje mohou být výsledkem nějaké vlastní zkušenosti, častěji se ovšem předsudky tvoří díky procesům sociálního učení.

Stereotypem se rozumí specifický druh postoje. Přesněji sdílený postoj, který společně hodnotí vztah vůči příslušníkům vlastní nebo cizí skupiny. Sdílení stereotypů může vznikat jak v malé, tak i ve velké sociální skupině. Jestliže jedinec zaujme stereotypní postoj k vlastní skupině, hovoříme zde o autostereotypech. Pokud se jedná o skupinu cizí, pak hovoříme o heterostereotypech či předsudcích. Kvůli stereotypizaci můžeme

přehlížet individualitu. Stereotypy spojené s osobami bez přístřeší jsou často překážkou k pomoci, která může být poskytována majoritní populací, ale i mnohými pomáhajícími profesionály (Kliment a Dočekal, 2016).

Stereotyp představuje hotovou myšlenku, která se nezakládá na pravdivých faktech, ale spíše na historkách. Pokud je mezi skupinami určité napětí stávají se stereotypy více nepřátelské. Obecně můžeme říct, že nám stereotypizace pomáhá „šetřit čas“, protože nám poskytuje pohodlný, rychlý a jednoduchý pohled na okolní svět, bez toho, aniž bychom o tom museli hluboce přemýšlet. Toto jednání vede k nesprávnému posouzení konkrétního jedince (Holá et al., 2012). Společnost zdaleka nezná všechny souvislosti, které jsou v kontextu s bezdomovectvím. Důležité je si uvědomit, že by si všichni lidé měli pomáhat a tvořit dobré sociální vztahy. Bezdomovectví představuje indikátor, který vystihuje, jak současná politická scéna dokáže řešit celospolečenské problémy. Na jedné straně vidíme veřejné programy, které se zaměřují na řešení problémů souvisejících s bezdomovectvím, na druhé straně lze vidět nástroje, které zhoršují současnou situaci (Barták, 2011).

Kliment a Dočekal (2016) ve své publikaci říkají, že by v eliminaci stereotypů pomohlo formální vzdělávání uskutečněné při výuce na základních, středních a vysokých školách. V rámci tohoto vzdělávání by byly předávány odpovídající informace, které se týkají osob bez přístřeší. Škola tak může být využita jako prevence vzniku negativních stereotypů. Předsudky vedou až k symbolickému vyloučení osob bez přístřeší ze společnosti, a tím se dostávají jedinci či skupiny pryč z hlavního společenského proudu (Kliment a Dočekal, 2016).

1.6 Specifické znaky a charakteristika osob bez přístřeší

1.6.1 Oblečení

Nedílnou součástí vzhledu je oblečení. Obzvláště u mladých lidí, kteří se ocitli na ulici, je kladen důraz na značkové oblečení, které pro ně představuje určité postavení, i když ve skutečnosti tomu tak není. Oblečení pro ně představuje psychologickou obranu vlastního sebepojetí (Marek et al., 2012).

Osoby bez přístřeší nacházejí oblečení v popelnících nebo mohou navštěvovat charitativní organizace. U mladších jedinců se můžeme setkat s krádežemi oblečení nebo získávání oblečení za zlomek ceny na černém trhu. Ne každý má možnost si oblečení vyprat v pračce, proto jsou nuceni si oblečení prát v ruce nebo ho vyměnit za nové. Pro mnohé jedince je především důležitá funkčnost než vzhled oděvu. Není důležité, aby jednotlivé kusy oblečení k sobě ladily, ale aby se daly v zimě vrstvit. Důležitým doplňkem vzhledu je igelitová taška z různých obchodních řetězců nebo batoh, kde si jedinec nosí veškerý svůj majetek. Většina osob bez přístřeší si s sebou celý den nosí všechn svůj majetek, tím předchází krádežím nebo ztrátě (Marek et al., 2012).

1.6.2 Vzdělávání

Vágnerová et al. (2013) ve své knize dále uvádí, že v současné době je vzdělání velmi důležité pro získání práce, která nás bude nejen naplňovat, ale i ekonomicky uspokojovat. U osob bez přístřeší se jen zřídka setkáváme s tím, že by měly dokončené středoškolské vzdělání. V některých případech spočívá příčina neprospěchu v nevzdělaných rodinách, které své dítě nemohou podporovat a nejeví se jim jako žádoucí model. V jiných případech mohlo dojít k předčasnému ukončení vzdělávání kvůli konfliktům s autoritou a nedodržování pravidel nebo na základě negativního postoje ke škole samotné (Vágnerová et al., 2013).

1.6.3 Zdroje obživy

Pro přežití na ulici je důležitý nejen nocleh a ošacení, ale především jídlo, které si osoby bez přístřeší musejí obstarat všemožnými způsoby. Jídlo mohou získat od charitativních organizací, žebráním, krádeží nebo somrováním. Upřednostňování jednotlivých způsobů získávání obživy závisí na věku jedince, na sociokulturních podmínkách nebo na délce pobytu na ulici (Vágnerová et al., 2018). Je také rozdíl mezi žebráním a somrováním. Osoby, které žebrají, většinou zaujmou pózu s nataženýma rukama, ať už sedí, stojí nebo klečí. V ruce nebo před sebou mají čepici či nádobku, do které mohou lidé vhazovat peníze. Mezi neúspěšnější patří lidé s handicapem, lidé se psy a nevidomí. Pasivně žádají o pomoc, tudíž s lidmi nekomunikují (Marek et al., 2012). Žebrání, jako hlavní zdroj obživy, přizná pouhá třetina osob bez přístřeší. Pro některé je žebrání standardní činnost, jak si najít jídlo, pro některé je to činnost, které vykonávají jen ve stavu nouze (Vágnerová et al., 2018).

Osoby, které somrují, obcházejí kolemjdoucí a vypráví jim historky, poté požadují pár drobných. Ne vždy se jedná o pravdivé historky, většinou bývají jen zástěrkou. Peníze, které dostanou, utratí za alkohol nebo drogy. Somrování je typické spíše pro mladší jedince a narkomany. Nejčastěji se s jedinci, kteří somrují, můžeme setkat v místech, kde cestující čekají na spoj nebo v parcích (Marek et al., 2012).

Mezi další možnost získání obživy je takzvané fárání. Jídlo si někteří jedinci obstarávají z hromadně vyřazených věcí, které lze najít za určitými supermarkety a restauracemi. Tyto osoby považují fárání jako snadný přístup k obživě. Ovšem najdeme zde jedince, kteří se za tento typ obživy stydí. Přehrabováním se v kontejnerech a odpadcích dávají veřejnosti najevo své místo v sociálně vyloučené komunitě. Nepřízeň k fárání mají převážně mladí lidé (Vágnerová et al., 2013). V popelnících nenalézají pouze jídlo, ale také spoustu věcí, které mohou později zpeněžit nebo zužitkovat pro své vlastní potřeby. Může to být oblečení, deky nebo nábytek. V bohatších čtvrtích mohou najít různé značkové oblečení, nádobí nebo dokonce i funkční elektroniku a spoustu jiných věcí, které mohou prodat na bleším trhu, v bazarech nebo ve starožitnictví (Marek et al., 2012).

K přijatelným způsobům získání prostředků k životu, může patřit také sběr čehokoliv, co mohou osoby bez přístřeší následně prodat či najít tomu jiné využití (Vágnerová et al., 2013). Lze sem zařadit sběr surovin, jako je měď, železo, papír nebo vratné lahve. Mezi nejdražší kovy patří měď, která se nachází v kabelech. Kabely lze najít na různých opuštěných stavbách nebo v továrnách. Sběrny surovin nepřijímají kov, který je znehodnocený gumou, proto osoby bez přístřeší využívají dvě metody. „Svlékání“ – stahování gumy nožem z kabelu. Práce je pomalá a pracná. Druhá metoda „vypalování“ je rychlejší a guma kolem mědi se spálí, ale za vykoupenou měď dostanou pouze polovinu ceny (Marek et al., 2012).

1.6.4 Chod běžného dne a trávení volného času

Každý z nás má svůj denní rytmus. Máme povinnosti, které nás nutí ráno vstát, přichystat se a jít do práce, školy nebo zařídit další záležitosti. Mnohdy se ženeme za pochybnými cíli a mezitím čas kolem nás utíká jako voda. Osoby bez přístřeší nemají žádné povinnosti, nikam nechvátají a nikdo od nich nic neočekává (Formánek et al., 2019).

Dle Vágnerové et al. (2018) život na ulici připomíná stereotyp, kam můžeme zařadit obstarávání obživy a jiných základních životních potřeb, ale také shánění peněz na alkohol a cigarety. Tato činnost zabere mnohem více času než lidem, kteří na ulici nežijí. Někteří se ovšem řídí podle nabídky charitativních zařízení. Pokud vědí, že se v určitý čas a na určitém místě mohou najít, tak tam dorazí (Vágnerová et al., 2018).

Po propadu na ulici člověk ztrácí možnost pravidelné hygieny, má spánkový deficit, jeho běžný denní rytmus a denní řád se zcela obrátí a ztrácí své soukromí (Marek et al., 2012). Hejnal (2011) uvádí, že osoby bez přístřeší nemají obvykle žádné bezpečné místo, kde by mohly shromažďovat svůj majetek a mít své soukromí. Své peníze proto rychle utratí nebo se rozdělí s ostatními lidmi, kteří žijí na ulici. Pokud začne tuto strategii člověk využívat na každodenní bázi, začne se upínat na současnost a ztrácí se u něj schopnost plánování budoucnosti (Hejnal, 2011).

Pro některé začíná život v noci a čas vyplňují chozením po městě nebo jízdou v tramvajích. Den jim připadá bezpečnější než noc, a tak přes den spí. Druhá půlka přes den chodí na brigády nebo na sběr. K jejich dennímu režimu patří konzumace alkoholu či drog. Starší lidé mají svou oblíbenou lavičku, na které tráví celý den. Osoby bez přístřeší tráví čas ve skupinách, ve dvojici, ale i o samotě. Jedinci, kteří jsou izolovaní od ostatních, mohou začít trpět samomluvou (Marek et al., 2012).

Vágnerová et al. (2018) zmiňují, že osoby bez přístřeší se na ulici musí přizpůsobit místní bezdomovecké společnosti a osvojit si zvyklosti, které zde platí. Ti, kteří jsou na ulici krátce, se odmítají přizpůsobit bezdomovecké komunitě. Jsou přesvědčeni, že by se neměli přizpůsobovat takovému životnímu stylu, který jim může znemožnit návrat do společnosti. Člověk po nějaké době života na ulici začne přemýšlet jinak, jeho zájem směřuje pouze k tomu, kde sehnat obživu, jak si přivydělat a kde provést hygienu (Vágnerová et al., 2018).

1.7 Sociálně patologické jevy spojené s bezdomovectvím

Osoby bez přístřeší doprovází celá řada sociálně patologických jevů. Fischer a Škoda (2014) tyto jevy popisují z hlediska společenského hodnocení jako nežádoucí, nepřijatelné či nechtěné. Mezi tyto jevy můžeme zařadit delikvence, závislostní chování,

organizovaný zločin nebo kriminalitu. V této kapitole se nejprve zaměříme na osoby bez přístřeší jako oběti, ale také jako pachatele trestné činnosti. Dále zmíním závislost na alkoholu a dalších návykových látkách a v neposlední řadě si zmíníme o zdravotním riziku, které je způsobeno životem na ulici (Fischer a Škoda, 2014).

1.7.1 Osoby bez přístřeší jako oběti

Osoby bez přístřeší se stávají mnohdy oběťmi trestné činnosti. Tito lidé, žijící na ulici, si uvědomují, že jsou zranitelnější než lidé, kteří žijí běžný život. Tento způsob života není bezpečný, ale postupem času si na možná rizika zvyknou a naučí se problémovým situacím vyhýbat. Mnozí z nich byli zmláceni, okradeni nebo přepadeni a tuto zkušenost akceptují, i když je to pro ně traumatizující (Vágnerová et al., 2013). Oběť můžeme charakterizovat jako fyzickou osobu, která utrpěla v důsledku trestného činu újmu na zdraví, majetku, životě, nemajetkovou újmu nebo se na její úkor pachatel trestným činem obohatil (Velikovská, 2016).

Autoři dále uvádějí, že pachateli nemusí být pouze cizí lidé, ale i osoby, se kterými jedinec žije a tráví svůj čas. Mohou to být ale také přátelé nebo partneři. Krádeže se obvykle dějí v místě, kde jedinec přespává. Největší riziko hrozí v noci a konkrétně od podivínů a nevypočitatelných lidí. Další rizikovým faktorem je situace, kdy je osoba bez přístřeší pod vlivem alkoholu či drog. V daném okamžiku nevědí, co se kolem nich děje a nemohou se bránit (Vágnerová et al., 2013).

Dle Válkové et al. (2012) musí být oběť oproti pachateli slabá. Tudíž ideálním prototypem oběti jsou senioři, ženy, nemocní nebo handicapovaní jedinci.

Ženy žijící na ulici se setkávají se sexuálním násilím. Musejí se v souvislosti s touto nepříjemnou zkušeností vyrovnávat s prožitým traumatem, ale o nebezpečí, které jim hrozí, vědí. Pokud se jim něco takového přihodí, na policii nejdou. „*Uvědomuji si, že jsou svým způsobem mimo zákon a že se musí o vlastní bezpečnost postarat samy, anebo se smířit s tím, že se občas stanou obětí násilníků*“. Toto ohrožení se snaží eliminovat připojením k bezdomovecké komunitě nebo si najdou partnera. Ne vždy jim tato strategie zajistí zaručené bezpečí. V komunitě se nacházejí jedinci s různými patologickými jevy či psychickými poruchami. U těchto žen se začne projevovat bezmoc, která zvyšuje riziko a ony se stávají opět obětí násilí (Vágnerová et al., 2013).

1.7.2 Závislost na alkoholu a dalších návykových látkách

Život lidí žijících na ulici je v dané míře provázen užíváním návykových látek, pácháním trestné činnosti nebo psychickými problémy. Výzkumy zabývající se v ČR bezdomovectvím uvádějí, že nejčastějším faktorem bezdomovectví je nadměrné užívání alkoholu a následná závislost na něm (Lindovská, 2012). Alkohol označujeme jako nejrozšířenější a nejčastěji užívanou psychoaktivní látku, která je v našem prostředí do značné míry akceptovatelná. Alkohol pro mnoho lidí má anxiolytické účinky, což znamená, že uvolňuje psychické napětí, zvyšuje sebejistotu a zlepšuje náladu (Fischer a Škoda, 2014).

Dle Kellera (2013) je život osob bez přístřeší úzkostlivý, anonymní a nejistý. Alkohol a jiné návykové látky jim pomáhají jejich strádání zmírnit a oddálit na další den. Také jim pomáhá zahnat všudypřítomnou nudu, strach a problémy (Keller, 2013). Alkohol v lidech vzbuzuje pozitivní účinky, jako jsou účinky sedativní, analgetické či antidepressivní (Heller, 2011). Naopak Kalina a kol. (2015) zmiňuje negativní účinky konzumace alkoholu, které můžeme rozdělit na krátkodobé a dlouhodobé. Krátkodobé příznaky jsou somatického původu a patří sem poruchy rovnováhy, zvracení, poruchy chování a agrese, vandalismus, snížená sebekontrola a rizikové sexuální aktivity. Do dlouhodobých příznaků řadíme poruchy spánku, poškození oběhového systému, psychotické poruchy a další (Kalina a kol., 2015).

Druh závislosti se liší věkem osoby žijící na ulici. U osob starších třiceti let se setkáváme s nadměrnou konzumací alkoholu, kdežto u mladších jedinců se jedná spíše o nelegální drogy. Na základě užívání těchto nelegálních drog vytváří toxikomani více uzavřených komunit, které jsou rozděleny podle drogy, kterou užívají (Marek et al., 2012).

Vágnerová et al. (2018) uvádí, že nadměrná konzumace alkoholu u osob bez přístřeší může mít různé příčiny:

- Lidé, kteří se ocitnou bez domova, se potýkají s neobvyklou **reakcí na stres**, který nezvládají. Alkohol jim poskytne uvolnění a zažene myšlenky na jejich danou situaci.
- Dalším důvodem nadměrného pití alkoholu mohou být **problémy se spaním a usínáním** v nepříznivých podmínkách.

- V neposlední řadě bývá důvodem **zima**, která donutí pít alkohol i jedince, kteří alkohol obvykle konzumují v malé míře.

1.7.3 Osoby bez přístřeší jako pachatelé trestné činnosti

Trestný čin definuje zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, jako protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.

Trestná činnost u osob bez přístřeší je mnohem častější než u běžného obyvatelstva. Nejčastěji se můžeme setkat s pácháním trestné činnosti majetkové povahy. Většina z nich se páchání trestného činu neobává. Oproti životu na ulici jim ve vězení nic nechybí. Někteří dokonce střídají život ve vězení s životem na ulici. Trestná činnost u lidí žijících na ulici je rozmanitá. Nejčastěji se ovšem setkáváme s krádežemi. Jejich jednání je mnohdy ovlivněno konzumací alkoholu. Ten jim pomáhá odbourat zábrany a přispívá k nárůstu agresivity (Vágnerová et al., 2018).

Některé situace vedou osoby žijící na ulici k násilným trestným činům, které mohou být impulsivní, ale i důkladně promyšlené. Smyslem jejich násilného chování je záměrně někomu ublížit formou agrese. Násilné chování můžeme rozdělit na fyzické agresivní chování, kde je hlavním úmyslem ublížit jiné osobě kopáním, bitím, strkáním nebo použitím zbraně proti jinému jedinci. Do verbálně agresivního chování řadíme urážky, jízlivost, výhrůžky či pomlvy a do pasivně agresivního chování řadíme například nečinnost, prokrastinaci či ignoraci (Blatníková et al., 2014).

U některých jedinců se můžeme setkat také s prostitucí. Představuje pro ně snadný a účinný způsob, jak si obstarat finanční prostředky, i když prostitucí dojde k narušení jejich intimní integrity osobnosti. Dochází ke ztrátě sebeúcty a ke snížení sociálního statusu. Osoby, které někdy praktikovaly prostituci, přiznávají že tuto činnosti dělaly pouze z nouze, nikoliv s výdělečným úmyslem (Vágnerová et al., 2013).

1.7.4 Zdravotní rizika způsobená životem bez domova

Bezdomovectví mnohdy provází duševní nepohoda, která je spojena s nízkou kvalitou života, narušením blahobytu a nízkou produktivitou jedince (Ul Hassan et al., 2019). Marek et al. (2012) uvádí, že mnoho osob bez přístřeší mělo psychické problémy už v době, kdy měly kde bydlet a pracovat. Právě tyto potíže jim pravděpodobně dopomohly k tomu, že skončily na ulici. Vliv na sociální status má neléčení těchto

psychických poruch, které mohou vést k narušení sociálního fungování a k sociální izolaci. Často se u lidí žijících na ulici můžeme setkat s komorbiditou, to je kombinace duševních poruch. Muži trpí nejčastěji poruchou osobnosti se závislostí a ženy mají kombinaci úzkostně-depresivní poruchy a závislosti (Marek et al., 2012).

Téměř každá třetí osoba žijící na ulici trpí nějakou psychickou poruchou (Kliment a Dočekal, 2016). Zvládnout duševní chorobu bez zajištění adekvátní léčby a bez místa k zotavení, je nesmírně obtížné. Mnoho z nich ani odbornou pomoc nevyhledává. Obvykle mají strach z pomoci, špatné zkušenosti nebo z odmítnutí (Habánik, 2018).

Psychické problémy mohou zapříčinit propad na ulici, ale mohou se v důsledku stresu projevit až při pobývání na ulici. Některým jedincům se psychické potíže mohou projevit při vysokém užívání psychoaktivních látek, drog či pití alkoholu. Nejčastější užívanou drogou je marihuana, které má vliv na projevení schizofrenie (Vágnerová et al., 2018).

Mezi časté psychické poruchy, které doprovází bezdomovectví, řadíme úzkostné poruchy, nemoci schizofrenního okruhu, poruchy spánku, poruchy přizpůsobení, mentální retardaci, demenci či sebevražedné tendence (Marek et al., 2012).

Nejčastějšími psychickými potížemi u osob bez přístřeší jsou deprese a úzkosti. Na základě těchto problémů dochází ke zvýšení konzumace alkoholu a užívání drog, které přispívají ke zmírnění nepříjemných pocitů. Spoustu těchto lidí, většinou ženy, se v životě setkalo s traumatem, díky kterému se u nich projevují posttraumatické stresové poruchy, které mnohdy souvisí právě se zmiňovanými depresivnímu stavu. U mužů žijících na ulici se setkáváme s poruchou osobnosti. Jedinci s touto poruchou jsou ve větší míře v komunitě osob bez přístřeší než v běžné společnosti. Děje se tak z důvodu, že tyto osoby nejsou schopny podřídit se daným pravidlům a přijmout omezení (Vágnerová et al., 2018).

Co se týká zdravotního stavu osob bez přístřeší, ten se odvíjí od životního stylu jedince a od genetických predispozic, které s propojením s negativními jevy mohou zapříčinit dlouhodobý nepříznivý zdravotní stav. Nejdůležitější roli hraje samotné sociální prostředí (Duková et al., 2013).

Bezdomovectví s sebou nese spoustu rizikových faktorů, které přispívají ke zhoršení zdravotního stavu. Hlavním problémem je stravování. Jedincům chybí vápník, proteiny

a vitamíny. Potraviny nemají kde skladovat, obživu nacházejí v popelnicích a koších, což vede k poruchám zažívání, zánětům žaludku nebo těžkým infekčním průjmům. Důležitou roli hraje také osobní hygiena, nedostatek pitné vody, nedostatečné zabezpečení bydlení, čas strávený venku v nepříznivém počasí, nedostatek spánku, závislost na návykových látkách nebo ohrožení kriminalitou (Pekárková, 2013). Dle Tomeše (2014) je sociální prostředí, ve kterém jedinec žije, důležitou determinantou kvality jeho života. Ovlivňuje jeho zdravotní stav, ale i to, jak často jedinec využívá zdravotní služby (Tomeš, 2014).

Většina lidí žijících na ulici vyhledává lékařskou pomoc nejčastěji kvůli onemocnění dolních a horních cest dýchacích a kvůli chronickým ranám. Tudiž lékařskou pomoc vyhledávají až v okamžiku, kdy je jejich stav akutní a viditelný na první pohled. Pokud jejich stav není vážný, nevěnují mu pozornost, a poté přicházejí k lékaři s rozsáhlými závažnými stavy. Často se u těchto lidí vyskytují bércové vředy, které vznikají špatnou osobní hygienou, přetížením žilního řečiště dolních končetin, napadením parazity, nikotinismem či neošetřením drobných akutních ran. Následkem těchto faktorů mohou vzniknout hluboké infikované bércové vředy. Ty bývají v letních dnech osídleny larvami much (Pekárková, 2013). Infekce z bércových vředů může postihnout lymfatický systém, a tím se zhorší hojení tohoto onemocnění. Jedinec trpí namáhavými bolestmi, které vedou až k trvalé bolesti. Osobě s tímto onemocněním přináší úlevu svěšení končetin (Brož a Herle, 2012).

Osoby bez přístřeší trpí také velmi často různými kožními onemocněními. Převážně v zimě, kdy se setkávají v těsné blízkosti v noclehárnách či v denních centrech, se mezi těmito osobami šíří svrab, který se projevuje nepříjemným svěděním a následným rozškrábáním pokožky do krve. V komunitě těchto osob se svrab nachází ve větší míře než v běžné společnosti. Další rozšířeným onemocněním jsou mykózy dolních končetin, které jsou mnohdy jedinci zanedbávané a rozšiřují se až na bérce. Dalším častým problémem jsou neurologické potíže, které souvisejí s bezdomovectvím. Řadíme sem epilepsii, kterou způsobuje konzumace alkoholu, je následkem nějakého úrazu nebo je jedincem neléčená. V denních centrech se s epileptickými záchvaty setkáte často. Záchvat vede mnohdy k úrazu a je nutné přivolat rychlou záchrannou službu (Pekárková, 2013).

U žen, které žijí na ulici, jsou zdravotní problémy způsobeném nejen špatným a nepravidelným stravováním a nepříznivým životním stylem, ale také nedostatečnou

osobní hygienou, která vede ke zhoršení chrupu, ale především zvyšuje náchylnost k sexuálně přenosným nemocem (Grammatikopoulou et al., 2021).

1.8 Vztah Policie s osobami bez přístřeší

Životní styl osob bez přístřeší je v určitých směrech jiný než životní styl celkové populace a odklání se od obecně akceptovatelných norem naší společnosti. Kvůli nadměrné konzumaci alkoholu se osoby žijící na ulici mohou chovat agresivně a v tomto případě je nutné zavolat policii, která daného jedince odveze na záchytnou stanici nebo do nemocnice (Formánek et al., 2019). Není proto divu, že se policie s nimi setkává denně. Navštěvují místa, kde se osoby bez přístřeší scházejí, přespávají, stravují se, odpočívají nebo obtěžují kolemjdoucí lidi. Ne vždy ale musí strážníci zasáhnout. Stává se, že jsou přivoláni jen kvůli tomu, že jedinec žijící na ulici zapáchá či má na sobě špinavé a roztrhané oblečení (Rýdel, 2015).

Nejčastěji se setkáváme s porušením zákona o přestupcích na úseku veřejného pořádku. Může se jednat o porušování nočního klidu, neuposlechnutí výzvy úřední osoby při výkonu její pravomoci, znečišťování veřejných míst, jako jsou veřejně přístupné objekty či prostranství, nebo vzbuzují veřejné pohoršení. Také se ale dopouštějí porušení zákona občanského soužití tím, že nedbalostním jednáním ublíží na zdraví nebo neúmyslně naruší občanské soužití (Rýdel, 2015).

Ne vždy však může policie zasáhnout. Některé osoby bez přístřeší jsou pod vlivem alkoholu, což má za následek agresivitu a vulgární vyjadřování. Kvůli nedostatečné hygieně je nutné se chránit a vyvarovat se nakažlivým nemocem, kterými tyto osoby trpí. Vymahatelnost práva u těchto jedinců je špatná. Zasahování několikrát proti stejným osobám přináší zklamání (Rýdel, 2015).

1.9 Sociální zařízení pomáhající osobám bez přístřeší

Sociální zařízení pomáhají osobám bez přístřeší v tíživých situacích. Může se jednat o pobytovou, ambulantní či terénní službu. V této kapitole bych se ráda zaměřila na pobytové služby.

Tento typ služeb poskytuje osobě žijící na ulici zázemí, kde se pomocí sociálního pracovníka učí žít opět ve společnosti. Od klienta se v těchto zařízeních vyžaduje určitá spolupráce. Postupně se klient přesouvá z nocleháren přes azylové domy až k domu

„na půl cesty“. Požadavky na klienty jsou postupem času přísnější, ale komfort ubytování se také zvyšuje (Vágnerová et al., 2013).

1.9.1 Azylové domy

Azylové domy se řídí zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Spousta osob bez přístřeší, které navštíví poprvé azylový dům, nerespektují pravidla a řád, které zde platí. Odmítají nabízenou pomoc, oblečení či jídlo. Vzhledem k neschopnosti a neochotě někoho respektovat a poslouchat odchází druhý den zpět na ulici (Formánek et al., 2019). Hlavní činností azylových domů je poskytování ubytování na celý den. Dále zde mohou klienti provést osobní hygienu, vyprat si oblečení, připravit si jídlo, mohou využívat sociální poradenství a ambulantní služby, které spadají pod denní centra. Dnes se setkáme s azylovými domy, které jsou určeny pro muže nebo ženy s dětmi (Marek et al., 2012).

Každý z nás má své potřeby, při jejichž nedostatku může docházet ke změně prožívání a chování. Není tomu ani jinak u klientů azylových domů. Tyto potřeby mohou být individuální, ale i nutné k tomu, aby jedinec přežil. Potřeby jako jíst, pít, dýchat a vyměšovat bereme jako samozřejmost. Jestliže nejsou včas a uspokojivě naplněny, člověk se jimi musí zabírat (Kolektiv autorů, 2011). V České republice jsou zřizovány azylové domy pro matky s dětmi, které jim poskytují přístřeší a obživu v nepříznivé životní situaci. Nemusí se vždy jednat jen o matky, ale mezi klienty se objevují také otcové s malými dětmi. Azylový dům poskytne rodiči samostatný pokoj či bytovou jednotku, kde se samostatně starají o dítě (Budinová, 2012). Vágnerová et al. (2018) popisuje důvody, proč se osoby bez přístřeší v mladším věku nechtějí ubytovávat v azylových domech. Jednou z hlavních příčin je, že se nechtějí k něčemu vázat. Pokud na sobě začnou pocítovat krizi, tak jejich kroky vedou mnohdy ke své rodině, kde se snaží jejich vztah urovnat. Proto se v azylových domech setkáme převážně se staršími jedinci, kteří azylový dům navštěvují několik let. Dalším důvodem je dodržování daných pravidel a řádu, což pro mladé jedince představuje určitou překážku. Proto azylové domy volí jen v případě krajní nouze (Vágnerová et al., 2018).

1.9.2 Noclehárny

Noclehárny se stejně jako azylové domy řídí zákonem č. 108/2006Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon uvádí: „*noclehárny poskytují ambulantní služby osobám bez přístřeší, které mají zájem o využití hygienického zařízení a přenocování.*“

Noclehárna je místo, kde jedinci můžou strávit noc. Večer přijdou do noclehárny a ráno zase odejdou, slouží tedy jen k přespaní. Při trávení času v noclehárnách je nutné dodržovat určitá pravidla, mezi které patří například zákaz konzumace alkoholu v prostorách noclehárny. V tomto typu ubytování rozhoduje o umístění klienta sociální pracovník. Přes zimní mrazivé měsíce je nutné navýšit počet lůžek, popřípadě je vyhlášen krizový provoz v nízkoprahových centrech, kde mohou klienti strávit noc alespoň na židli (Vágnerová et al., 2013).

1.9.3 Domy „na půl cesty“

Toto ubytovací zařízení poskytuje své služby osobám, které žijí na ulici. Délka pobytu jedince v zařízení se pohybuje zhruba kolem jednoho roku. I zde je nutné zaplatit za různé služby určitou finanční částku (Matoušek a kol., 2011). Klienti tohoto zařízení jsou většinou osoby, které jsou drogově závislé a vracejí se z odvykací komunity nebo děti, které opustily dětský domov (Vágnerová et al., 2013).

„Domy na půl cesty poskytují pobytové služby zpravidla pro osoby do 26 let věku, které po dosažení zletilosti opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, popřípadě pro osoby z jiných zařízení pro péči o děti a mládež, a pro osoby, které jsou propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranné léčby. Způsob poskytování sociálních služeb v těchto zařízeních je přizpůsoben specifickým potřebám“ (Zákon č. 108/2006 Sb.). Tato zařízení provozují organizace, jako je Naděje, Armáda spásy, Charita, Maltéžská pomoc nebo také Diakonie.

2 Výzkumná část práce

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem mé bakalářské práce je analyzovat pohled Policie ČR na životní styl osob bez přístřeší a jejich chování na veřejných prostranstvích.

Tento cíl jsem si zvolila na základě vlastní zkušenosti, kdy jsem byla přítomna u zásahu Policie ČR proti vandalismu osob bez přístřeší. Prostřednictvím této bakalářské práce bych chtěla získat informace o postoji policistů, kteří se denně setkávají s problematikou bezdomovectví, a dát tak možnost i ostatním dozvědět se, jaký je profesní pohled na život strávený na ulici.

2.2 Výzkumné otázky

Na základě uvedeného cíle výzkumu vzniká výzkumná otázka, která má zjistit: *„Jaký je profesní pohled Policie ČR na životní styl osob bez přístřeší a způsob jednání těchto osob na veřejných prostranstvích?“*

3 Metodika

3.1 Metody výzkumu a techniky sběru dat

Pro vypracování praktické části mé bakalářské práce jsem si zvolila kvalitativní formu výzkumu. Jako metoda sběru dat bylo použito dotazování a technika polostrukturovaného rozhovoru.

Rozhovor, který je v kvalitativním výzkumu považován za nejvíce využívanou metodu sběru dat, jsem si zvolila, protože poskytuje v konverzaci mezi komunikačními partnery více volnosti. Díky otevřeným otázkám, které jsem dotazovaným pokládala, jsem měla možnost snadněji porozumět jejich pohledu na danou problematiku, a získat tak více informací a názorů. U rozhovoru nejsou dotazování omezeni danými otázkami, jako je tomu například u dotazníku. Proto jsem v průběhu našeho dialogu mohla předpřipravené otázky měnit či doplňovat.

Pro sběr dat jsem použila techniku polostrukturovaného rozhovoru, který dle Švaříček et al. (2014) vychází z předem připravených otázek či témat. Během rozhovoru se může výzkumník zeptat účastníka na vysvětlení odpovědi, aby si ověřil, zda komunikačního partnera správně pochopil.

3.2 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor pro mou bakalářskou práci měl být tvořen dvanácti osobami pracujícími u Policie ČR, které působí v Jihočeském kraji a byly ochotny mi poskytnout rozhovor na danou problematiku. Z důvodu opakujícího se sdělení došlo k vysycení informací a rozhovor byl uskutečněn pouze s osmi osobami.

Pro výzkumný soubor jsem si zvolila pravděpodobnostní výběr metody stratifikovaného výběru, který mi umožňoval respondenty vybírat náhodně. Rozhovor byl uskutečněn s policisty různé úrovně vzdělání a délky praxe. První polovina dotazovaných byli policisté pracující na obvodním oddělení v Českých Budějovicích. Druhá polovina byli policisté pracující na oddělení hlídkové služby také v Českých Budějovicích a v poslední řadě se do rozhovoru zapojil další policista, který působí ve Strakonících na obvodním oddělení.

3.3 Realizace výzkumu

Výzkum byl uskutečněn v průběhu ledna a února 2022. Prostřednictvím svého rodinného příslušníka, který pracuje u Policie ČR, jsem dostala kontakt na kolegy, kteří by se na mém výzkumu podíleli. Policisty jsem prvně telefonicky oslovila a sdělila jim bližší informace o spolupráci na mém výzkumu, který byl nezbytný pro vznik mé bakalářské práce. Následně jsem se s jednotlivými účastníky dohodla na konkrétním termínu schůzky, které byla sjednána za účelem realizace rozhovoru.

Rozhovory probíhaly v kancelářích zaměstnanců či na sjednaném místě mimo budovy Policie ČR. Před zahájením konverzace jsem účastníky seznámila s průběhem rozhovoru a ujistila jsem je o zachování důvěrnosti. Rozhovory byly dlouhé 20-30 minut. K uskutečnění rozhovorů jsem měla předem připravené okruhy otázek, na které jsem se účastníků během naší konverzace ptala. Pokud to bylo potřeba, pokládala jsem i doplňující otázky. Rozhovory byly nahrávány na diktafon a následně přepsány bez jakékoliv úpravy do elektronické podoby, abych mohla získaná data vyhodnotit. Po přepsání byly zvukové záznamy okamžitě smazány.

3.4 Analýza dat

Úkolem analýzy dat je shrnutí a sloučení získaných informací. Data, která jsem získala z rozhovorů, byla prvně přepsána do textové podoby. Následně jsem obsah upravila a odstranila jsem chybné či nepotřebné výrazy. K vyhodnocení získaných informací z rozhovorů byla použita technika otevřeného kódování. Přepsaný text jsem rozdělila na jednotlivé úseky, ke kterým jsem následně přiřadila název. Nejvhodnější metodou pro vytvoření mého výzkumu se zdála metoda vytváření trsů, díky kterým jsem seskupila společné znaky jednotlivých kategorií a mohly být dále zpracovávány.

3.5 Etika výzkumu

Jeden z nejdůležitějších etických principů je dobrovolná účast a zachování anonymity (Hendl a Remr, 2017). Před průběhem rozhovorů s policisty mi každý jednotlivě udělil ústní souhlas k rozhovoru a jeho nahrávání a následně mi podepsal informovaný souhlas. Všichni účastníci výzkumu byli ubezpečeni, že v mé práci nebudou žádná bližší data, která by mohla narušit jejich anonymitu. Abych ji tedy zachovala, uvádím policisty v textu pod zkratkami.

4 Výsledky

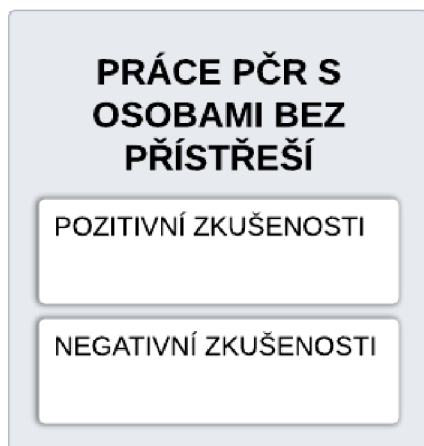
V této kapitole jsou uvedeny výsledky mého kvalitativního výzkumu, které byly získány pomocí polostrukturovaných rozhovorů. Během uskutečňování rozhovorů se ukázalo, že polostrukturovaný rozhovor je vhodným výzkumným nástrojem, který umožnil komunikačním partnerům se o dané problematice více rozhovět. Výzkumného šetření se zúčastnilo osm policistů.

Během analýzy dat byla získána data, která byla následně zakódována. Vznikly tedy kódy a jednotlivé kategorie. Uvádím také úryvky jednotlivých rozhovorů pro vytvoření autenticity.

Výsledkem této metody jsem stanovila kategorie a jejich podkategorie. (Schéma č. 1)

Diagram č. 1 – Přehled kategorií a jejich podkategorií

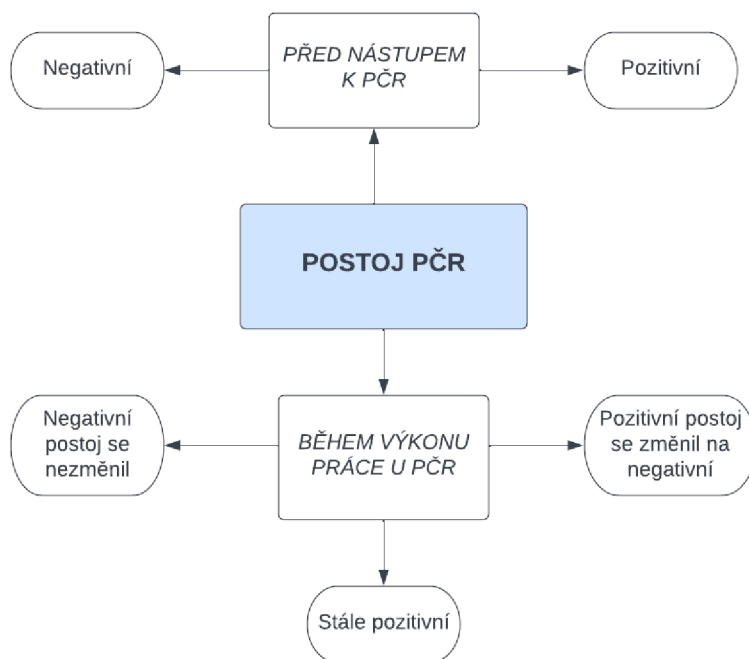

Zdroj: Vlastní výzkum, 2022

4.1 Kategorie č. 1 – Postoj Policie ČR

Na základě uskutečněných rozhovorů se mi podařilo získat Postoje Policie ČR na osoby bez přístřeší. Jednotlivé názory a postoje shrnuji v diagramu č. 2, kde lze vyčíst jakého názoru byli policisté před výkonem práce u Policie ČR a jak se jejich názor změnil v průběhu výkonu práce u Policie ČR.

Diagram č. 2 – Postoj Policie ČR

Zdroj: Vlastní výzkum, 2022

Tato kategorie byla nazvána Postoj Policie ČR, neboť z uskutečněných rozhovorů vyplývá, že většina policistů svůj pohled na tento životní styl, v průběhu práce u Policie ČR, změnila. Na této změně názoru se podílelo mnoho faktorů a názory se odvíjí od subjektivního a individuálního pohledu na danou problematiku. Někteří komunikační partneři uvedli, že se v minulosti setkali s osobami bez přístřeší jen sporadicky. Během tohoto setkání s těmito osobami nekomunikovali, jen kolem nich procházeli nebo jim dali pár korun. Při nástupu k Policii ČR se začali s těmito osobami setkávat mnohem častěji a měli možnost nahlédnout na bezdomovectví z jiného úhlu pohledu.

Většina komunikačních partnerů sdělila, že již v minulosti pohlíželi na bezdomovectví spíše skepticky a vyvolávalo v nich toto téma negativní emoce. Během výkonu práce se dostali do kontaktu s osobami bez přístřeší mnohokrát a na základě těchto setkání se utvrdili ve svém názoru, který měli již dříve. Komunikační partner 6: *„Již tehdy jsem tyto osoby považoval za spodinu společnosti. Jsou to lidé, kteří si nechtějí zlepšit svou kvalitu života a ke štěstí jim stačí alkohol a cigarety. Za svou situaci si mohou ve většině případech sami. Tato práce mi jen potvrdila to, co jsem si o nich myslel celý život“*. Negativní názor pro každého z dotazovaných představuje něco jiného. Komunikační partner 1 uvedl, že bezdomovectví v něm vyvolává odpor a nepochopení. Také uvedl, že si neumí představit, že by se do takové tíživé životní situace někdy dostal. Další dotazovaný sdělil, že se dříve o tyto osoby nezajímal, nyní však s nimi do kontaktu přijít musí. *„Jejich společnost jsem nikdy nevyhledával a neměl jsem potřebu být s nimi jakýmkoliv způsobem v kontaktu. Myslím si, že jsem udržoval takový nestranný postoj, kdy jsem o nich nesmýšlel nějak negativně, ale také ne pozitivně. Byli mi svým způsobem ukradený (...)"*

I přes negativní postoj, který má řada z komunikačních partnerů, se ukázalo, že ne každému tento názor přetrval do současné doby. Jeden z komunikačních partnerů a zároveň policista, který pracuje s těmito osobami nejdéle ze všech dotazovaných, uvedl, že jeho postoj se měnil v průběhu letité praxe. Před nástupem pro něj představovalo bezdomovectví „hnus“ a byl mu tento životní styl odporný. V pracovních začátcích se začal nad osoby bez přístřeší povyšovat a opovrhoval jimi. Postupem času se tento postoj přehoupl v kamarádský vztah, kdy osoby bez přístřeší měli k dotazovanému respekt, ale zároveň byla jejich komunikace velmi uvolněná a přátelská. Dotazovaný doplňuje, že dojít k takovému postoji a vztahu mezi ním a zmiňovanými osobami se odvíjí

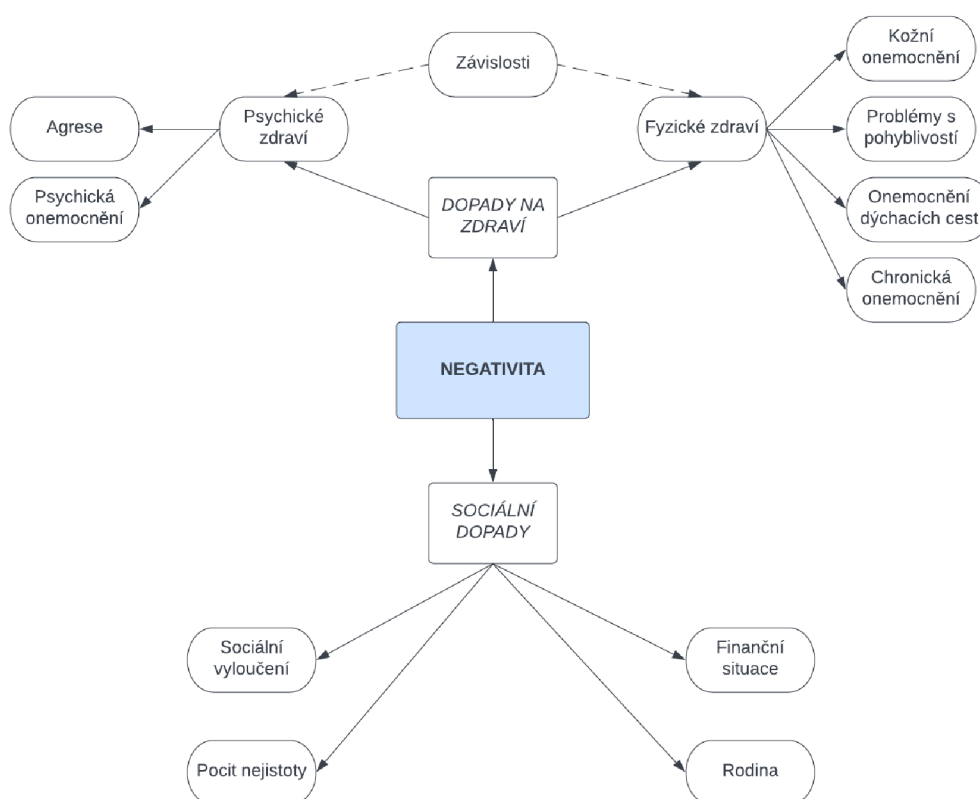
od zkušeností a od individuálního přístupu, které získal díky častým setkáváním s touto skupinou osob.

Během rozhovorů se ukázalo, že dva z dotazovaných policistů měli před výkonem práce k těmto osobám kladný vztah. Pociťovali k nim lítost a měli pro jejich situaci pochopení. Pokud je na ulici některý jedinec zastavil a poprosil je o drobné, tak mu nějaké dali. Komunikační partner 2 dokonce uvedl, že v minulosti daroval pánovi žijícímu na ulici krabičku cigaret a jídlo, které měl u sebe. Avšak tento kladný postoj se nástupem k Policii ČR změnil v negativní a nyní nemůže k této životní situaci osob bez přístřeší říci nic pěkného.

4.2 Kategorie č. 2 - Negativita

Diagram č. 3 popisuje kategorii Negativita, která má dvě podkapitoly – konkrétně sociální dopady bezdomovectví a také dopady života na ulici na zdraví.

Diagram č. 3 – Negativita bezdomovectví

Zdroj: Vlastní výzkum, 2022

V oblasti bezdomovectví, tedy života na ulici, spatřují dotazovaní spoustu negativity, která ovlivňuje jedince jak po zdravotní stránce, tak po stránce sociální. Všichni dotazovaní zmínili, že život na ulici se neodmyslitelně podepisuje na zdraví jedince. Na zhoršeném zdravotním stavu se jednoznačně podílí špatná životospráva, nadměrná konzumace alkoholu, užívání psychoaktivních látek a neadekvátní podmínky pro bydlení. Dotazovaní policisté uvedli, že si u osob bez přístřeší v praxi všimnou pouze viditelných zdravotních problémů. Pokud se nejedná o onemocnění, mají tyto osoby častá zranění, která si způsobí v podnapilém stavu nebo mají zranění z nějaké rvačky. Komunikační partner 2: *„Vím, že tyto lidé mají často problém s pohyblivostí, mají různá kožní onemocnění a špatná játra. Naopak se u nich neseťkáte s běžným onemocněním, jako je chřipka nebo kašel.“* Velkou roli zde hraje již zmiňovaná nadměrná konzumace alkoholu, která se nejen negativním způsobem podepisuje na zdraví jedince, ale zapříčiňuje také agresivní jednání. Komunikační partner 4 dodává, že se lze setkat s osobami bez přístřeší, které jsou závislé na psychoaktivních látkách, jako je marihuana či pervitin. Na tyto látky si jedinci vydělávají žebráním nebo mají známého, který je dealer, tedy s psychoaktivními látky obchoduje. Dotazovaní následně uvedli, že konkrétně město České Budějovice má vydanou obecně závaznou vyhlášku, kde uvádí, že je žebráním na veřejných prostranstvích zakázáno. Policisté uvádějí, že pokud je osoba žijící na ulici drogově závislá, zdržuje se ve squatech, tedy v opuštěných budovách či prostorech, na které nemají náležité oprávnění.

Navzdory této získané informaci, se dva policisté shodli, že život na ulici sebou přináší také každodenní nejistotu. Komunikační partner 7 uvádí, že mnoho jedinců neví, kde vezmou peníze na další den. Neví, zda jejich místo na spaní bude jejich i příští noc. Komunikační partner 1 mimo jiné hovoří o tom, že kvůli dluhům u zdravotní pojišťovny a u Dopravního podniku, se jejich šance na návrat do běžného života zmenšuje. *„(...) když mají snahu začít oficiálně pracovat, tak jim z platu začnou strhávat dluhy, a to se jim nelíbí. Tak pracovat zase přestanou (...).“* Z rozhovorů vyplynulo, že právě dluhy zapříčinily mnohým z nich propad na ulici. Další častou příčinou byl rozvod, kdy jedinec přišel o rodinné zázemí a v důsledku toho začal pít velké množství alkoholu, přišel o zaměstnání, a skončil na ulici. Pokud se osobou bez přístřeší stane žena, častým důvodem je domácí násilí, o kterém se bojí někomu říct, a tak raději od partnera odejde na ulici. V tabulce č. 2 jsou konkrétně uvedeny odpovědi policistů na tuto oblast.

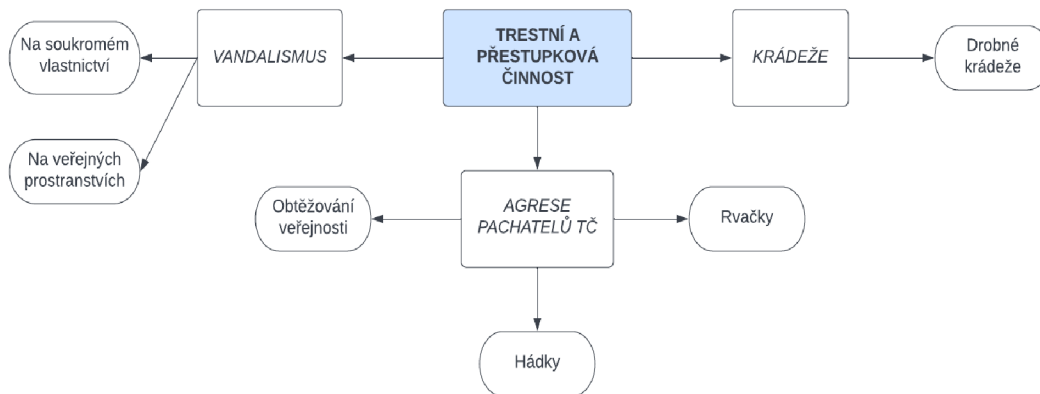
Komunikační partner 3 a 6 hovoří také o tom, že lidé žijící na ulici se stávají osobami sociálně vyloučenými. Jejich životní situace je dostává do pozice, kde jsou určitým způsobem znevýhodněni oproti běžné společnosti a je jim odepřena možnost snadného návratu do běžného života. Setkávají se s odporem nejen od běžné populace, ale také od jejich rodiny. Komunikační partner 3: „(...) to, že se z nich stali bezdomovci neřeknou ani své rodině. Vlastně, hlavně své rodině, protože se za svoji situaci hanbí (...)“

Komunikační partner 4 mimo jiné doplňuje poznatky z praxe: „Z těchto lidí se postupem času stávají naprosté trosky, které jsou jen opilí nebo pod vlivem omamných a psychotropních látek. I když si někteří z nich dokážou vydělat nějaké peníze, tak hned jak je mají, tak je utratí za alkohol či drogy.“

4.3 Kategorie č. 3 - Trestná a přestupková činnost

V následujícím diagramu č. 4 popisují kategorii Trestná a přestupková činnost, konkrétně krádeže, vandalismus a také agrese pachatelů trestné činnosti.

Diagram č. 4 – Trestná a přestupková činnost

Zdroj: Vlastní výzkum, 2022

Tato kategorie se zaměřuje na přestupky a trestnou činnost, které jsou páčány osobami bez přístřeší. Je nezbytné říci, že všichni z komunikačních partnerů odpověděli, že právě osoby bez přístřeší páchají trestnou činnost jen ve výjimečných případech a v malém rozsahu. Dotazovaní uvedli, že v této situaci hraje velkou roli konzumace alkoholu či užívání jiných psychoaktivních látek, které odstraňují jedincovy zábrany, tudíž si

jedinec neuvědomuje závažnost svého jednání ani důsledky. V podkategorii krádeže komunikační partneři uvedli, že nejvíce páchaným protiprávním jednáním u osob bez přístřeší jsou právě krádeže. Ve většině případech se jedná o drobné krádeže potravin nebo alkoholických nápojů. Místo, kde se krádež stane, si dotyčná osoba bez přístřeší předem vyhlédne nebo mu poradí někdo z jeho okolí. Jedná se většinou o menší večerky, kde není žádná ostraha a je zde nízká úroveň zabezpečení obchodu. Komunikační partner 1 zmiňuje: „*Tyto lidé nejčastěji páchají trestnou činnost v obchodech, kde kradou vystavené zboží, které následně pronášejí přes pokladnu pryč (...)*“ Ne vždy se jim povede odejít bez povšimnutí personálu.

U osob bez přístřeší se setkáme nejen s krádežemi, ale i s vandalismem. Policisté mají občasný výjezd k těmto osobám z důvodu přespávání na nevhodných místech. Převážně v zimních měsících si tyto osoby hledají nějaký úkryt před mrazem a mnohdy zavítají na soukromý pozemek či přespí na soukromém majetku, kde může vzniknout majetková škoda. Pokud to ale přeženou s alkoholem, může se stát, že jedince usne na lavičce či na chodníku v centru města, kde je velká koncentrace lidí. Komunikační partner 4 uvádí, že v tomto případě volají kolemjdoucí často policisty. Dle vyhodnocení situace zavolají policisté záchrannou službu nebo jedince odvezou na záchytnou stanici. Záchytná stanice má nepřetržitou otevírací dobu, tudíž je otevřená 24 hodin denně. Zde jsou připraveni na osoby, které jsou pod vlivem alkoholu či jiných návykových látek a svým nekontrolovatelným chováním mohou ohrožovat ostatní, ale i sebe.

Podkategorie agrese pachatelů TČ se zaměřuje na jednání osob bez přístřeší mezi sebou a na chování těchto osob vůči běžné populaci. Komunikační partneři hovořili o tom, že se v praxi setkávají s neshodami, které probíhají uvnitř této sociální skupiny. Může se jednat pouze o hádku, jejíž příčinou může být například krádež nějaké osobní věci či alkoholu, kterou ukradla osobě bez přístřeší jiná osoba žijící na ulici. Tato hádka může však vzbudit veřejné pohoršení, jelikož místo aktu je náhodné, a ne vždy se jedná o soukromý prostor bez přihlížejících. Občas se konflikt neomezí pouze na hádku. Kvůli již zmiňované konzumaci alkoholu, která zbavuje člověka zábran, může dojít až ke rvačce. Jedinci si konflikt tímto způsobem mezi sebou vyřeší, avšak nevolají na sebe policisty. Policisté si následků po rvačce všimnou až později, kdy mají k těmto osobám výjezd z jiného důvodu. Komunikační partner 8 dodává: „*Dochází občas k případům, kdy máme výjezd*

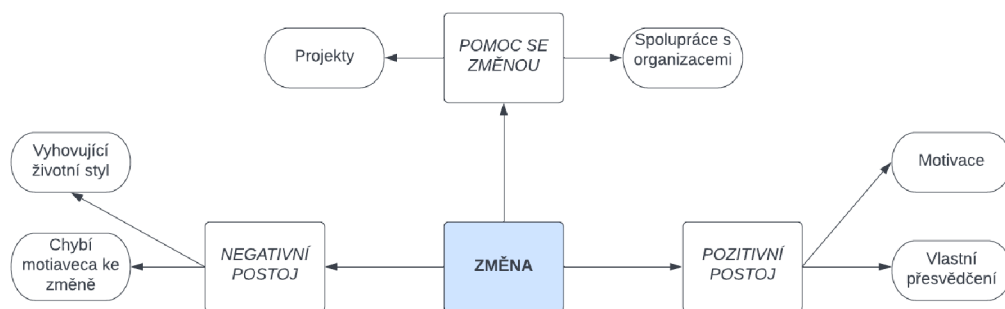
k bezdomovcům, kteří mají potyčky mezi sebou a jsou v podnapilém stavu. Jsou to obvykle rvačky nebo nepřiměřená agrese.“

Na otázku, zda jsou jedinci pod vlivem alkoholu nebezpeční pro veřejnost, mi všichni komunikační partneři odpověděli stejně. Osoby bez přístřeší nebezpeční nejsou, může se ale stát, že kolemjdoucí napadnou verbálně. Znamená to, že na ostatní pokřikují nadávky, mají nemístné poznámky nebo jim mohou vyhrožovat.

4.4 Kategorie č. 4 – Změna

Diagram č. 5 popisuje kategorii Změna, konkrétně pozitivní postoj, negativní postoj a pomoc se změnou.

Diagram č. 5 - Změna

Zdroj: Vlastní výzkum, 2022

Tato kategorie je zaměřena na změnu životního stylu u osob bez přístřeší. Z rozhovorů s policisty vyplynulo, že někteří jedinci žijící na ulici jsou zde spokojeni, jiní mají snahu svou stávající situaci zlepšit vlastní silou a někteří využívají služby organizací.

V rámci podkategorie pomoc se změnou se část komunikačních partnerů shodla, že ke změně přístupu k tomuto životnímu stylu jsou v první řadě nezbytné azylové domy či charity, konkrétně zmiňovali Městskou charitu České Budějovice. Právě azylové domy poskytnou jedinci ubytování, zajistí stravu a pomohou mu upevnit či znovu obnovit kontakt s rodinou a celkově mu pomohou se sociálním začleněním. I přesto, že dotazovaní uvedli, že azylové domy jsou nedílnou součástí v procesu změny, tak následně uvádí, že využitelnost azylových domů je velmi malá. A to z prostého důvodu. Většina osob bez přístřeší je v podnapilém stavu, který jim neumožňuje vstup do této

budovy. Při pobytu je nutné dodržovat pravidla daného azylového domu, což představuje pro mnohé překážku. Komunikační partner 4: *„V azylákách není dovolen vstup opilými lidmi. Při vstupu jim mohou udělat dechovou zkoušku a pokud výsledek je vyšší jak jedna promile, tak je nepustí dovnitř. A ne každý dokáže být střízlivý delší dobu, takže je pro většinu jednodušší tam nechodit.“* Řada z nich proto využívá služeb již zmiňované Městské charity, která při vstupu nedělá žádnou dechovou zkoušku a jedinec zde není žádným způsobem omezován. Městská charita pomáhá jedinci vyřídit záležitosti, které se týkají nového občanského průkazu, žádosti o příspěvek na živobytí, vyřízení důchodu nebo pomohou jedinci s vyřízením evidence na úřadu práce. Dále se mohou jedinci spojit s navazujícími službami, jako je právě azylový dům, kde mohou dostat čisté oblečení nebo něco k jídlu. Dále komunikační partneři uvádí projekt Budějcká stravenka, jejímž cílem je obnovit u osob bez přístřeší pracovní návyky.

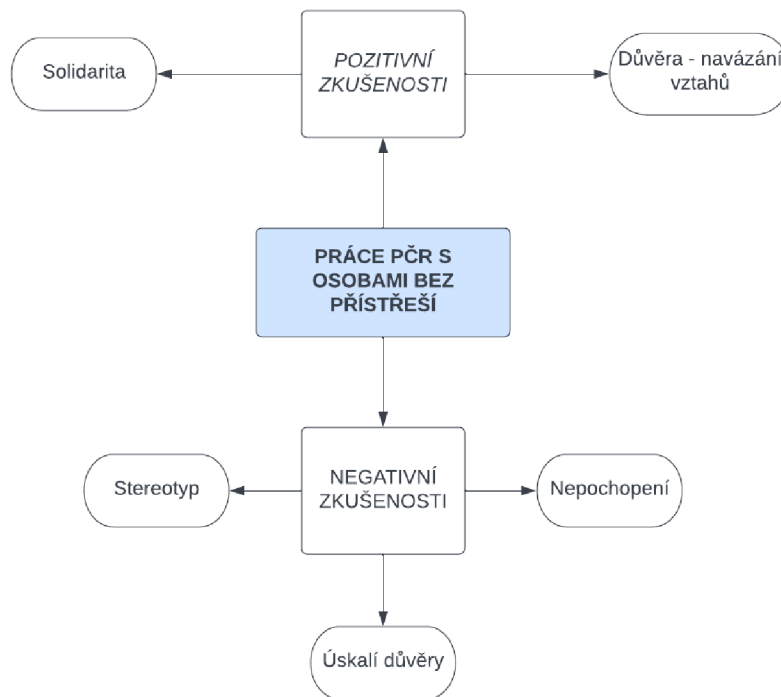
K tomu, aby jedinec učinil návštěvu jedné z organizací za účelem zlepšení vlastní kvality života, musí být sám přesvědčen, že tento krok udělat chce a měl by k tomu mít pozitivní postoj. Komunikační partner 7 uvádí: *„(...) musejí chtít oni sami a musí to mít v hlavě srovnané. Pokud je k tomu někdo bude nutit a oni sami to tak nebudou chtít, tak se z ulici nikdy nedostanou.“* Dále dotazovaný uvádí, že hlavní příčinou bývá situace, kdy jedinec padne na dno. V ten moment si uvědomí, že nechce žít tímto způsobem a musí nastat změna. Také špatný zdravotní stav a stereotyp denních aktivit mohou osobu bez přístřeší přimět přemýšlet o změně. Velkou roli zde hraje motivace. Komunikační partner 5 doplňuje, že se v praxi setkal s tím, že velkou motivací byly právě dávky, přesněji řečeno příspěvek na živobytí. Díky tomu má osoba bez přístřeší větší snahu dojít na Úřad práce a vyřídit si potřebné náležitosti.

Ne všichni dotazovaní jsou přesvědčeni, že návrat z ulice do běžného života je pro osoby bez přístřeší reálný. Během práce s těmito osobami se setkali vždy jen s negativním postojem k jakékoliv změně jejich životního stylu. I přesto, že život na ulici s sebou přináší různá úskalí, je určitým způsobem pro tyto lidi jednodušší a pohodlnější. Komunikační partner 2 dodává, že na tento způsob života si řada z osob bez přístřeší zvykla a po určité době se stali na ulici spokojeni. V situaci, ve které se nacházejí, nemají již návyky docházet na schůzky či dodržovat stanovené domluvy. Jejich denní režim ztratil řád a přinesl lhostejný přístup k životu.

4.5 Kategorie č. 5 - Praktické zkušenosti

Následující diagram č. 6 popisuje Práci Policie České republiky s osobami bez přístřeší, přesněji pozitivní zkušenosti a zkušenosti negativní.

Diagram č. 6 – Práce Policie České republiky s osobami bez přístřeší

Zdroj: Vlastní výzkum, 2022

Během výkonu práce u Policie ČR se většina dotazovaných policistů setkala s pozitivními či negativními zkušenostmi s osobami bez přístřeší. Během rozhovorů uvedla většina z dotazovaných policistů nějakou situaci či moment z praxe, který je určitým způsobem překvapil či obohatil.

V oblasti pozitivní zkušenosti někteří dotazovaní uvedli, že se setkali s momenty, které je příjemným způsobem překvapily. Jedním z těchto momentů bylo projevení solidarity mezi těmito osobami. Komunikační partner 8 popisoval svou zkušenost, kdy se v praxi setkal se skupinkou těchto osob a jeden z členů skupiny usnul v podnapilém stavu v mrazivých nocích na ulici. Ostatní členové ze skupiny ho našli a pomohli mu se dostat do úkrytu, kde se o něj v rámci možností postarali. Další dotazovaní uvedli, že je

překvapila důvěra, se kterou k nim osoby bez přístřeší hovořily. Při setkání s policisty popisovaly příčiny propadu na ulici a vyprávěly své příběhy ze života.

Z rozhovorů vyplynulo, že na první pohled pozitivní zkušenost může být v konečném důsledku zkušenost negativní. Dotazovaní uvedli, že projevená důvěra ze strany osob bez přístřeší byla jen v počátcích jejich seznámení. Postupem času si dotazovaní povšimli, že si osoby bez přístřeší své příběhy vylepšují a vymýšlejí si nepravé informace. Manipulace ze strany těchto osob akorát prohloubila negativní postoj policistů k této problémové skupině. Komunikační partner 5 doplňuje: *„Díky tomu, že jsem se s těmi bezdomovci viděl už několikrát, tak po nějakém čase se nám začali svěřovat, co v životě prožili a jak se dostali na ulici. Bohužel si někteří ty příběhy přikrášlili, aby byly zajímavější.“*

Komunikační partner 6 následně hovořil o nepochopení jedince, se kterým se setkal během praxe. Tento jedinec se kvůli alkoholu dostal mnohdy do nemocnice, kde mu lékaři nedávali moc šance na přežití. On se ale vždy rychle uzdravil a vrátil se zpět ke svému stylu života.

Ne však všichni zažili zajímavé situace. Některým připadají výjezdy k osobám bez přístřeší pokaždé stejné a nikdy se nesetkali se situací, která by je překvapila či byla nějakým způsobem jiná. Komunikační partner 7: *„Pokaždé když máme výjezd k bezdomovcům, tak tam jedu s očekáváním, že budou ožralý. Každý setkání je úplně stejný.“*

5 Diskuse

V této diskusi jsou uvedeny poznatky, které byly získány v teoretické části a praktické části bakalářské práce. Hlavním cílem mé bakalářské práce bylo analyzovat pohled Policie ČR na životní styl osob bez přístřeší a jejich chování na veřejných prostranstvích. Toto téma jsem si zvolila sama, a proto jsem se také těšila na zpracování výzkumu. Když jsem začala uskutečňovat domluvené rozhovory s policisty, narazila jsem na problém, který jsem si před zvolením tématu neuvědomila. Policie ČR přichází do kontaktu s osobami bez přístřeší jen zřídka. Tato cílová skupina je spíše v kompetenci městské policie, která s osobami bez přístřeší pracuje na denní bázi. Toto zjištění mne zamrzelo, a proto jsem se rozhodla sejit se také strážníky městské policie a zeptat se jich na jejich náplň práce, co se osob bez přístřeší týká. Zjistila jsem, že strážníci městské policie znají jednotlivé osoby bez přístřeší více a vědí, které jedince mohou zařadit do problémové skupiny nebo ty, kteří by nikomu neublížili. U Policie ČR tomu tak není, právě kvůli méně častým výjezdům. Dalším problémem, se kterým jsem se setkala během rozhovorů, byla neochota oslovených policistů. I přes mou snahu jsem mnohdy obdržela na dané téma odpověď pouze o jedné větě. Důvodem byly již zmiňované výjezdy, které policisté nemají tak časté, a s osobami bez přístřeší tedy nepřijdou tak často do kontaktu.

Z výzkumné otázky jsem se snažila zjistit, jaký je profesní pohled Policie ČR na životní styl osob bez přístřeší a způsob jednání těchto osob na veřejných prostranstvích. K uskutečnění rozhovorů jsem měla předem připravená témata, na která se mohl každý z policistů rozpovídat. Pokud to bylo potřeba, doplnila jsem rozhovor nějakou otázkou k danému tématu. Výzkumný vzorek se měl skládat celkem z dvanácti komunikačních partnerů, ale vzhledem k tomu, že došlo k vysycení odpovědí, byl výzkumný vzorek snížen na osm komunikačních partnerů, a to pouze muže. Všichni dotazovaní komunikační partneři pracují u Policie ČR na plný úvazek. Část z nich, konkrétně tři dotazovaní, mají úplné střední vzdělání, zbylí dotazovaní mají vysokoškolské vzdělání. Délka praxe u Policie ČR se pohybovala v rozmezí 3–8 let, jen u jednoho komunikačního partnera byla délka praxe 24 let.

Výzkumná otázka

Jaký je profesní pohled Policie ČR na životní styl osob bez přístřeší a způsob jednání těchto osob na veřejných prostranstvích?

Oslovení policisté vnímají problematiku bezdomovectví vesměs stejně. Každý z dotazovaných má vlastní zkušenost s osobami bez přístřeší, ať už se jedná o výjezd kvůli obtěžování veřejnosti, potyčce mezi sebou nebo pátrání po osobě bez přístřeší, která měla nastoupit do výkonu trestu. Profesní názor ovlivnila řada faktorů, ale hlavní roli hrálo bližší poznání této problematické skupiny. Pokud se jedná o osoby bez přístřeší jako takové, vyvolávají v policistech pocit nepochopení, odporu, opovrhování či nezájem. Ne vždy tomu tak bylo. Někteří dotazovaní uvedli, že před výkonem práce u Policie ČR cítili k těmto lidem lítost a pochopení. Větší část naopak měla negativní názor již v minulosti a jejich názor se nezměnil. Naopak se utvrdili v názoru, který doposud měli. Rýdel (2015) uvádí, že několikrátý zásah proti stejným osobám přináší policistům zklamání. Na tomto tvrzení se část z dotazovaných policistů shodla. Někteří považují výjezd k těmto osobám za ztrátu času, protože vědí, že tyto osoby berou danou situaci na lehkou váhu a nepřipouští si závažnost jejich jednání. Snaha, kterou vynaloží při výjezdu, jim připadá nedocenená.

Život na ulici s sebou přináší také zvýšený výskyt trestné činnosti. Vágnerová et al., (2018) uvádí, že osoby bez přístřeší páchají nejčastěji trestnou činností majetkového charakteru. K tomuto jednání dochází z důvodu zhoršení životních podmínek, snížené schopnosti ovládat vlastní jednání a také skutečnost, že u této skupiny lidí je uvedené chování běžné. S tímto tvrzením souhlasím, jelikož bylo během výzkumu zjištěno, že právě krádeže se řadí mezi nejčastěji páchanou trestnou činností osob bez přístřeší. Jedná se však o drobné krádeže, kdy osoby bez přístřeší zcizí nějaké jídlo či alkohol. V teoretické části práce jsem dle Blatníkové et al., (2014) uvedla, že určité situace mohou vést osoby bez přístřeší k násilným trestným činům, jejichž cílem je někomu záměrně ublížit. Agresivní chování se poté projevuje kopáním, bitím, strkáním či dokonce použitím zbraně. V rámci rozhovorů s policisty jsem obdržela informace o tom, že se opravdu můžeme setkat s agresivním jednáním, a to především, pokud je jedinec pod vlivem alkoholu či jiných návykových látek. Nicméně je nutné dodat, že k fyzickému napadení dochází pouze mezi osobami bez přístřeší, kdy dochází k potyčce mezi sebou. Širokou veřejnost mohou obtěžovat pouze verbálně, a to různými urážkami, pokřikováním či výhrůzkami. Všichni pracovníci uvedli, že osoby bez přístřeší nejsou pro běžnou populaci nikterak nebezpeční.

Život na ulici přináší pro jedince spoustu negativ, které jsou ovlivněné řadou faktorů. Špatné stravování, nízká hygiena, nadměrná konzumace alkoholu, nepřiměřené bydlení, nedostatečné sociální vazby či samota mohou u jedince ovlivnit jak fyzické, tak i psychické zdraví. Pekárková (2013) uvádí, že osoby bez přístřeší mají častá onemocnění dolních a horních cest dýchacích a různá chronická onemocnění. Pokud onemocnění jedince neomezuje v každodenních činnostech, tak jej jedinec neřeší do doby, než se onemocnění stane vážné. Z rozhovorů jsem zjistila, že policisté si všimnou onemocnění u těchto osob v momentě, kdy je špatný zdravotní stav jedince zcela viditelný. Avšak dotazovaní uvedli, že se setkávají u těchto osob spíše s kožními onemocněními a špatnou pohyblivostí. Toto tvrzení se mi v rámci výzkumu tudíž nepodařilo odhalit.

Z publikace od Vágnerová et al., (2018) jsem se mimo jiné dočetla, že psychické problémy mohou být příčinou propadu jedince na ulici, ale zároveň se mohou projevit až v důsledku pobytu na ulici. Na základě provedených rozhovorů nemohu toto tvrzení potvrdit ani vyvrátit, neboť dva z dotazovaných policistů uvedli, že slyšeli o určitých osobách bez přístřeší, že vliv na jejich nynější situaci mají právě psychické problémy. Avšak v praxi se s takovou osobou doposud nesetkali nebo si jejich problémů nepovšimli. Ostatní dotazovaní zmínili, že je v terénu těžké rozpoznat, zda má jedinec psychické problémy, jelikož se s osobami bez přístřeší setkávají v okamžiku, kdy jsou v podnapilém stavu.

Dotazovaní policisté vnímají, jakým způsobem jsou tyto osoby sociálně vyloučeny. Již Keller (2013) zaznamenal, že život osob bez přístřeší je anonymní, úzkostlivý a nejistý. V jejich strádání jim pomáhá alkohol a jiné návykové látky. Z mého výzkumu lze též vyčíst, že osoby bez přístřeší alkohol konzumují ve velké míře. Někteří z nich užívají marihuanu či pervitin, na který si vydělávají žebráním nebo za pomoci známých.

Proč je život na ulici snadnější než návrat do běžného života? Během strávených let na ulici ztrácí jedinec pracovní či životní návyky, nad kterými se my v našich životech mnohdy ani nepozastavíme. Jedinec se odnaučí dodržovat určitá pravidla a kvůli chybějícímu režimu je pro něj návrat zpět do společnosti velmi složitý. Díky provedeným rozhovorům jsem se dozvěděla o projektu Budějcká stravenka, která pomáhá osobám bez přístřeší znovu obnovit již ztracené pracovní návyky a dodat jim pocit, že jsou opět prospěšní pro společnost. Osoby bez přístřeší mají možnost se na tomto projektu dobrovolně podílet a za hodinu úklidu odpadů ve městě obdrží stravenku v hodnotě

60 Kč. Nejen za pomoci těchto projektů mohou jedinci začít se změnou své dosavadní životní situace. Mohou využívat také služeb Městské charity či azylových domů, které pomáhají osobám bez přístřeší vyřídit potřebné doklady, pomohou s evidencí na úřadu práce, poskytnou nějaké oblečení či jídlo a vedou jedince ke znovuzачlenění do společnosti. Na toto tvrzení poukazuje i Marek et al., (2012), který tvrdí, že mezi hlavní aktivity azylových domů patří poskytování ubytování na celý den, možnost provedení osobní hygieny, přípravu jídla, vyprání oblečení nebo využití ambulantních služeb, které spadají pod denní centra.

6 Závěr

V bakalářské práci „*Život osob bez přístřeší očima Policie ČR*“ jsem se zaměřila na postoje a názory policistů na život osob bez přístřeší. Cílem mé bakalářské práce bylo analyzovat pohled Policie ČR na životní styl osob bez přístřeší a jejich chování na veřejných prostranstvích.

K realizaci výzkumné části byla využita kvalitativní výzkumná strategie. Výzkum byl zaměřen na přímý kontakt s policisty, kteří byli dotazováni pomocí polostrukturovaného rozhovoru. Předem byla připravena témata, ale pokud to bylo nezbytné, tak byly použity doplňující otázky. Se souhlasem dotazovaných byly rozhovory nahrávány na diktafon. Jednotlivé rozhovory jsem následně doslovně přepsala. Analyzování získaných dat bylo provedeno za pomoci zakotvené teorie, v rámci níž bylo použito otevřené kódování. Z výsledků výzkumného šetření lze odvodit, jaký vztah mají policisté k osobám bez přístřeší a jakým způsobem hledí na tento způsob života. Lze tedy říci, že cíl práce byl naplněn.

Dle získaných informací je zřejmé, že vztah policistů k osobám bez přístřeší je spíše negativní. Můžeme ale říci, že tento vztah se některým změnil v průběhu života, a především v průběhu výkonu práce u PČR. Mezi nejčastější změny názorů patří především změna lítosti a pochopení na odpor a znechucení. Život na ulici představuje pro policisty spoustu úskalí a překážek. Největší problém vidí v nadměrné konzumaci alkoholu, která škodí nejen játrům, ale škodí celkovému zdraví člověka. Dále ve špatných stravovacích návycích, nedostačující osobní hygieně či neadekvátnímu bydlení. Mezi další negativa řadí sociální exkluzi neboli vyloučení, které osoby bez přístřeší odděluje od běžného společenského života. Právě kvůli negativnímu pohledu společnosti se jedinci stydí za svůj propad na ulici a svým rodinám utajují, v jaké situaci se nacházejí. Na ulici se někteří dostali kvůli rozpadu manželství, psychickým problémům, dluhům či alkoholu. Pokud hovoříme o trestné činnosti, tak s tou se u osob bez přístřeší setkáme velmi málo. Jedná se o krádeže malých položek, jako je jídlo, alkohol nebo cigarety. Dochází také k potyčkám mezi osobami bez přístřeší, ale na veřejnost neútočí, jen obtěžují.

Na závěr bych ráda zmínila, že policisté vidí velký přínos v azylových domech a Městské charitě, kde jedinec musí dodržovat určitá pravidla a řád a postupně si může opět přivykat na určitý režim, který na ulici není. Příjemně mne překvapil projekt Budějcká stravenka,

která dává osobám bez přístřeší možnost osvojit si zpět pracovní návyky a přináší těmto osobám pocit potřebnosti. Na tomto projektu se může podílet finančním příspěvkem i veřejnost, a přispět tak na pomoc osobám bez přístřeší.

Tato bakalářská práce může být přínosná nejen pro pořádkovou policii a její oddělení, ale také pro strážníky městské policie. Může sloužit jako informační materiál, ale také jako návrh ke školení o bezdomovectví jako sociálně patologickém jevu.

Seznam použitých zdrojů a literatury

1. BARTÁK, M., 2011. *Bezdomovství v ČR: Zdravotní stav bezdomovců a jeho determinanty*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem. 200 s. ISBN 978-80-7414-441-7.
2. BIBLE, 2013. Česká biblická společnost. 1387 s. ISBN 978-80-87287-66-8.
3. BLATNÍKOVÁ, Š., FARIDOVÁ, P., ZEMAN, P., 2014. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. 221 s. ISBN 978-80-7338-143-1.
4. BROŽ, L., HERLE, P., 2012. *Chirurgie pro všeobecné praktické lékaře*. Praha: Raabe. 196 s. ISBN 978-80-87553-61-9.
5. BUDINOVÁ, A., 2012. *Rizika chudoby žen postižených domácím násilím a jejich dětí*. Praha: profem. 67 s. ISBN 978-80-904564-2-6.
6. DUKOVÁ, I., DUKA, M., KOHOUTOVÁ, I., 2013. *Sociální politika: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada. 200 s. ISBN 978-80-247-3880-2.
7. FEANTSA – Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci, 1989. [online]. [cit. 2021-10-07]. Dostupné z: <http://www.feantsa.org/spip.php?rubrique13&lang=en>
8. FISCHER, S., ŠKODA, J., 2014. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. Praha: Grada. 231 s. ISBN 978-80-247-5046-0.
9. FORMÁNEK, V., CSÖLLEOVÁ, E., JAMBORA, J., 2020. *Bezdomovcem snadno a rychle*. [Praha]: Petrklíč. 208 s. ISBN 978-80-7229-700-9.
10. GRAMMATIKOPOULOU, M., et al., 2021. Health status of women affected by homelessness: A cluster of in concreto human rights violations and a time for action. *Maturitas*. 31-45. ISSN 0378-5122.
11. HABÁNIK, T. 2018. Mental health problems as one of the factors in the development and persistence of homelessness. *Kontakt*, 20(2), 181-186. ISSN 1212-4117.

12. HEJNAL, O., 2011. *Etnografie (extrémní) chudoby: teoretické a empirické implikace výzkumu bezdomovců*. [online]. ANTROPOWEBZIN No. 3. [cit. 2021-11-15]. Dostupné z: <http://antropologie.zcu.cz/media/document/hejnal-3-2011.pdf>.
13. HELLER, J., PECINOVSKÁ, O., 2011. *Pavučina závislosti*. Praha 5 : Vydavatelství Togga, spol. s r. o. 215 s. ISBN 978-80-87258-62-0.
14. HENDL, J., REMR, J., 2017. *Metody výzkumu a evaluace*. Praha: Portál. 372 s. ISBN 978-80-262-1192-1.
15. HOLÁ, A. et al., 2012. *Já a oni jsme my: nápady a náměty pro multikulturní výchovu : předsudky, stereotypy, násilí z nenávisti a aktivní svědek*. Praha: In Iustitia. 49 s. ISBN 978-80-260-3742-2.
16. KALINA, K. a kolektiv., 2015. *Klinická adiktologie*. Praha : Grada, 696 s. ISBN 978-80-247-9792-2.
17. KELLER, J., 2013. *Posvícení bezdomovců. Úvod do sociologie domova*. Praha: Slon. 290 s. ISBN 978-80-7419-155-8.
18. KLIMENT, P., DOČEKAL, V., 2016. *Pohled na bezdomovství v České republice: nápady a náměty pro multikulturní výchovu : předsudky, stereotypy, násilí z nenávisti a aktivní svědek*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 122 s. ISBN 978-80-244-5007-0.
19. KOLEKTIV AUTORŮ., 2011. *Individuální plánování a role klíčového pracovníka v sociálních službách*. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky. 272 s. ISBN 978-80-904668-1-4.
20. KOSEK, J., 2011. *Právo (n)a předsudek: historické, filozofické, sociálně psychologické, kulturní a právní souvislosti stereotypů a předsudků*. Praha: Dokořán. 352 s. ISBN 978-80-7363-312-7.
21. KUBALA, O., 2015. *Výsledky sčítání bezdomovců* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2021-10-02]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/sldb/vysledky_scitani_bezdomovcu

22. LINDOVSKÁ, E., 2012. Práce se sítěmi služeb u lidí bez domova. *Sociální práce*. 12(1), 102-109. ISSN 1213-6204.
23. LUŽNÝ, D. a kol., 2013. *Sociální konflikty: sociologická a andragogická perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouc. 154 s. ISBN 978-80-244-3432-2.
24. MAGISTRÁT MĚSTA ČESKÉ BUDĚJOVICE, 2018. *Sčítání bezdomovců v období let 2007–2017* [online]. České Budějovice [cit. 2021-10-08]. Dostupné z: http://www.cbudejovice.cz/sites/default/files/obsah/Odbory/OKM/archiv-poskytnutyhinformaci/informace_-_ezi_19.pd
25. MAREK, J., STRNAD, A., HOTOVCOVÁ, L., 2012. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál. 175 s. ISBN 978-80-262-0090-1.
26. MATOUŠEK, O., a kol. 2011. Typologie sociálních služeb podle cílových skupin. In: MATOUŠEK, O., a kol. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Praha: Portál. 194 s. ISBN 978-80-262-0041-3.
27. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2015. *Konsensuální konference o bezdomovectví v České republice – Sborník z konference*. 158 s. ISBN 978-80-7421-094-5.
28. NOVÁK, A., 2012. Nezaměstnanost jako součást trhu práce. In: *Chudoba, nezaměstnanost: a další témata Pražské školy alternativ: Pražská škola alternativ – sborník 06*. Praha: Ekumenická akademie Praha. 70 s. ISBN 978-80-87661-03-1.
29. PEKÁRKOVÁ, A., 2013. Sociálně – zdravotní problematika bezdomovectví, 1. část: Zdraví osob bez domova. *Sociální služby*. 15(9), 29-31. ISSN 1803-7348.
30. POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY, 2017. *Policie České republiky: Police of the Czech Republic*. 2. vydání. Praha: Policejní prezidium České republiky. 151 s. ISBN 978-80-270-0664-9.
31. RÝDEL, D., 2015. *Bezdomovci a městská policie* [online]. [cit. 2021-12-27]. Dostupné z: <http://www.mpnj.cz/bezdomovci-a-mestska-police/>

32. SHIER, M., JONES, M., GRAHAM, J., 2011. Perspectives of employed people experiencing homelessness of self and being homeless: Challenging socially constructed perceptions and stereotypes. *Journal of Sociology and Social Welfare*. 37(4), 13-37. ISSN 0191-5096.
33. ŠVARÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K., 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál. 377 s. ISBN 978-80-262-0644-6.
34. TOMEŠ, I., 2014. *Sociální právo České republiky*. Praha: Linde Praha. 340 s. ISBN 978-80-7201-938-0.
35. UL HASSAN, F., et al., 2019. Homelessness in mental illness: Opportunities & prospects in the Indian context. *Asian Journal of Psychiatry*. (45), 28-32. ISSN 1876-2018.
36. VÁGNEROVÁ, M., MAREK, J., CSÉMY, L., 2013. *Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí*. Praha: Karolinum. 340 s. ISBN 978-80-246-2209-5.
37. VÁGNEROVÁ, M., MAREK, J., CSÉMY, L., 2018. *Bezdomovectví ve středním věku: příčiny, souvislosti a perspektivy*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. 304 s. ISBN 978-80-246-4054-9.
38. VÁLKOVÁ, H., a kol., 2012. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck. 636 s. ISBN 978-80-7400-429-2.
39. VELIKOVSKÁ, M., 2016. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada. 168 s. ISBN 978-80-247-4849-8.
40. Zákon č. 108/2006 Sb. o Sociálních službách České republiky a o změně některých zákonů (zákon o sociálních službách), 2006. In: Sbíрка zákonů České republiky. částka 37/2006, 1266-1274. ISSN 1211-1244.

Přílohy

Příloha č. 1 - Informovaný souhlas

Příloha č. 1

Informovaný souhlas

Vážená paní, vážený pane,

obracím se na Vás s prosbou o spolupráci. V současné době vypracovávám závěrečnou práci, v rámci, které provádím výzkum, jehož cílem je analyzovat pohled Policie ČR na životní styl osob bez přístřeší a jejich chování na veřejných prostranstvích. Z účasti na výzkumu pro Vás nevyplývají žádné výhody či rizika.

Prohlášení

Prohlašuji, že souhlasím s účastí na výše uvedeném výzkumu. Studentka mne informovala o podstatě výzkumu a seznámila mne s cíli, metodami a postupy, které budou při výzkumu používány, stejně jako s výhodami a riziky, které pro mne z účasti na výzkumu vyplývají. Souhlasím s tím, že všechny získané údaje budou anonymně zpracovány a použity pro účely vypracování závěrečné práce studentky.

Měl/a jsem možnost si vše řádně, v klidu a v dostatečně dlouhém poskytnutém čase zvážit. Měl/a jsem možnost se studentky zeptat na vše pro mne podstatné a potřebné. Na tyto dotazy jsem dostal/a jasnou a srozumitelnou odpověď.

Prohlašuji, že beru na vědomí informace obsažené v tomto informovaném souhlasu a souhlasím se zpracováním osobních a citlivých údajů účastníka výzkumu v rozsahu, způsobem a za účelem specifikovaným v tomto informovaném souhlasu.

Vyplněním tohoto dotazníku souhlasím s účastí ve výše uvedeném výzkumu.

+ datum + podpis respondenta

Seznam použitých zkratk:

ČR Česká republika

KČ Koruna česká

PČR Policie České republiky

TČ Trestná činnost